

Florina-Laura NECULAI

**Milline võiks välja näha
föderaalne Euroopa?**

*Kujuteldav mõtteharjutus nooremale
põlvkonnale*

Käesolev projekt ja raamat sai koostatud tänu tehnilisele toetusele ning oskusteabele **Euroopa Föderalistide Liidu (UEF)** poolt. Antud projekti on rahastatud Euroopa Komisjoni poolt, kuid see ei väljenda mingil moel viimase ametlikku seisukohta.

© 2005 Florina-Laura Neculai

Trükitud:
Mechelse Drukkerijen
Maanstraat 8, B-2800 Mechelen
Tel: + 32 (0)15/ 203519
Fax: + 32 (0)15/216334
www.medru.be

*"Kihid Euroopa Föderaaelses Liidus
peaksid olema nagu kihid koogitükis;
kui üks neist peaks puuduma, kaotab
kook oma parima maiste."*

Autori tänusõnad

Selleks, et antud teos saaks üldse ilmavalgust näha, tahan ma eriliselt tänada järgnevaid inimesi ning vabandada ühtlasi nende ees, keda ma siinkohal ei ole maininud.

Esmalt tahaks ma tänada Euroopa Föderalistide Liitu (UEF) nende tehnilise abi ja oskusteave eest ning Flaami Noorte Rahvuslikku Agentuuri (JINT) nende panuse eest projekti läbiviimisel.

Samuti tahaks ma tänada professor Dusan Sidjanski, prof. Giuliano Amatot, dr. Gilbert Casasusi, prof. Tanguy de Wilde, Richard Lamingi, John Parryt ja prof. Sergio Pistone nende abivalmiduse eest antud käsikirja lugemisel ning parandusettepanekute esitamisel.

Veel tahaks ma tänada Stefan Evertsit, Fabrice Filliezi ja Charis Xirouchaki nende

huvitavate poliitiliste vestluste eest, mida me antud projekti raames pidasime.

Andmete eest, mis puudutavad konkreetselt mõnda föderaalset riiki, tahaks ma erilised tänusõnad öelda Simone Burkhardile, Kristina Weich Hondrilale, Iulius Hondrilale ja Beat Späthile nende abi eest.

Samuti tänan ma teid, kallid sõbrad Joan, Tom, Anna, Nick, Brad ja Michael teie pideva toetuse eest, eriti antud projekti jooksul. Eriline tänu läheb lisaks Nancy Norrisele tema abivalmiduse eest antud teksti korrigeerimisel. Samuti sooviksin tänada veel Paule Dierensi.

Viimane tänuavaldus läheb mu vanematele, Mariale ja Stefanile, nende armastuse ja usalduse, pideva toetuse ning julgustuse eest kõigi nende aastate vältel.

Sisukord

<i>Eessõna</i>	7
<i>Sissejuhatus</i>	12
Esimene osa: Kujuteldav intervjuu Euroopa Liidu presidendiga.....	16
Teine osa: Kujuteldav intervjuu Euroopa Liidu valitsusjuhiga.....	55
Kolmas osa: Kujuteldav intervjuu Euroopa Liidu välisministriga.....	77
<i>Järelsõna</i>	101
<i>Tagasiside vorm</i>	108

Eessõna

Käesolevas raamatus on mõiste föderalism määratletud lühida, lihtsa ning ühemõttelise vormi kaudu. Noorele lugejaskonnale mõeldud tekstis üritab noor autor anda vastust küsimusele: “Milline võiks välja näha föderaalne Euroopa?”

Viies läbi kolm väljamõeldud intervjuud tegelaskujudega, kes on enam või vähem võetud Euroopa poliitilisest reaalsusest, panustab autor oma originaalsusega ja omapärase lähenemisviisiga kaasaegsesse kirjandusse Euroopa föderalismiteemadel.

Autor selgitab, mida föderalism endast üldisemas plaanis kujutab ning läheneb teemale ka väga praktilisest vaatepunktist: väljamõeldud intervjuud, teostatud noorte reporterite meeskonna ning operaatori poolt, kes töötavad Euroopa Noorte Televisiooni heaks, selgitavad, miks Euroopa föderalismil on sügavad ajaloolised juured

ning kirjeldavad ühtlasi ka tema evolutsiooni läbi aja. Raamat toob konkreetseid näited erinevatest Euroopa poliitikavaldkondadest nagu haridus, tööhõive, tervishoid ja tarbijakaitse; ning üritab seletada, mis muutuks juhul, kui Euroopa oleks föderaalne riik. Samuti näidatakse föderaalset EL tugevust ja väljavaadet rahvusvahelisel areenil. Lisaks pakutakse noorele lugejaskonnale kaalukaid põhjendusi föderaalset EL eelistamiseks, jättes samas aga otsustamise, kas nad sellist mudelit pooldavad või mitte, täielikult neile endale.

Taoline initsiatiiv, seda enam, et algatus tuleb noorema põlvkonna poolt, on rohkem kui teretulnud! Noori inimesi peaks rohkem julgustama keerukate Euroopa küsimustega tegelema ning innustama neid aktiivsemalt arutama ka föderaalset Euroopa Liidu kasu üle tema kodanikele. Föderalistide visiooni Euroopa Liidust tuleks selgitada viisil, et ka "tädi Maali" maalt sellest selgelt aru saaks.

See ongi antud raamatud peamine eesmärk, ning selle otstarbe ta ka täidab. Taoline noortepoolne algatus aga peaks kindlasti kaasama ka suuremat poliitilist aktiivsust.

Momendil on EL kriisis, kuna üsna suur hulk Euroopa kodanikke on kaotanud usu liidu suutlikkusse lahendamaks hetkel kõige kiireloomulisemaid probleeme, mille üheks näiteks võib olla töötus. Euroopa kodanikke tuleks paremini informeerida üldisest Euroopa poliitikast ning neid tuleks ka rohkem sellesse kaasata. Põhiseaduse debatt peaks jätkuma ning seal peaks aktiivselt osalema kõik kodanikud. Ühise Euroopa pooldajad ning kõik need, kes hääletasid Euroopa Põhiseaduse poolt – mida enam liikmesriikidest ja EL elanikkonnast ka tegid – peaks ühiselt võitlema Euroopa põhiseaduse poolt. “Mõtisklemise periood” ei vaja vaikust, vaid pigem rohkem tegevust.

Euroopa projekti jätkamiseks on vajalik genereerida sünergiat. Euroopa Komisjoni algatus edendamaks ühenduse

kodanikevahelist kommunikatsiooni, nõ. „Plaan D“ (D kui demokraatia, dialoog ja debatt) kaudu, saab edukas olla vaid Euroopa kodanike toetuse puhul. Teisest küljest on raskendatud kodanike kaasamine keerukasse Euroopa poliitika loomeprotsessi. Kohalike omavalitsuste võimu suurendamine võimaldaks kodanikel omandada paremat arusaama Euroopast ja osaleda seeläbi aktiivsemalt föderaalset visiooni väljendamisel.

EL areng föderaalset tuleviku suunal peab kaasama nooremat põlvkonda. Me peame olema kindlad, et nad mõistavad neid arvukaid eeliseid, mida ühinenud Euroopa meile pakub. Nagu alapealkirjas märgitud, on käesolev raamat “Milline peaks välja nägema föderaalne Euroopa?” nägemuslik ja mõningast ettekujutusvõimet nõudev mõtteharjutus nooremale põlvkonnale, kuid see võib olla samas ka väga kasulik info ning inspiratsiooniallikas kõigile neile, kes soovivad lugeda lühikest ning hoogsat, ent

informatiivset dokumenti sellest, milline
võiks välja näha föderaalne Euroopa.

Dr. Friedhelm FRISCHENSCHLAGER
peasekretär
Euroopa Föderalistide Liit

Sissejuhatus

Antud teos on mu pikaajalise veendumuse väljendus, et raamatud, mis on kirjutatud kõrget akadeemilist taset silmas pidades, köidavad ainult erialast lugejaskonda ning vähendavad noorte tõelist huvi konkreetse valdkonna vastu, milleks meie puhul on poliitika.

Paljud headest poliitilistest väidetest ja teesidest on enamasti keerulises vormis lahtimõtestatud, ning seda sadade lehekülgede kaupa, mis teeb nende mõistmise kergeks peamiselt vaid neile, kes õpivad poliitikateadusi ning neile, kel on piisavalt aega ja huvi. Niisiis tõstatub küsimus: mis saab neist noortest, kes ekslevad selles poliitilise informatsiooni labürindis, kus on võimalik väga kergesti oma suunataju kaotada?

Antud projekt - osana Euroopa Komisjoni YOUTH programmist ("Euroopa Noored") - on suunatud peamiselt noortele vanuses 15-30 aastat, selgitamaks üldiste ja konkreetsete

näidete varal föderalismis teooriat ning Euroopa föderalismis olemust. Kergendamaks sisust arusaamist on tekst esitatud dialoogi vormis.

Raamat koosneb kolmest väljamõeldud dialoogist. Esimene osa on kahekõne Euroopa Liidu presidendiga ning annab ülevaate föderalismis olemusest. Teine osa, samuti ettekujutuslik dialoog, toimub seejärel Euroopa Liidu valitsusjuhiga. Viimane selgitab kuidas föderaalne süsteem Euroopas võib mõjutada tavakodanike igapäevaelu. Kolmas osa pakub kujuteldavat intervjuud Euroopa välisministriga. Viimane rõhutab ühinenud Euroopa potentsiaalset tugevust rahvusvahelisel poliitikaareenil. Eesmärgiga muutmaks antud teos noorsoole köitvamaks, on intervjuud viidud läbi noore reporteri ning operaatori poolt, kes töötavad noortele suunitletud telejaamas, mida ma kutsun Euroopa Noorte Televisiooniks (ENT) (*European Television for Youth*).

See raamat oli harjutuseks ka mulle endale, millega muuhulgas õppisin ka, et palju raskem on argumente püstitada lihtsas ja kõigile arusaadavas keeles, kui seda teha akadeemilise väljenduse ning vormi kaudu.

Enim raskust valmistav aspekt oli projekti rakendamine nii, et võimalikult palju noori inimesi saaks selle loomisest osa võtta. Ning seda viisil, et lõpptulemus ka neile endile kasuks tuleks. Selleks, et raamatut võimalikult ulatuslikule lugejaskonnale levitada, kelle võõrkeele oskus ei pruugi piisav olla, tuli antud teos tõlkida inglise keelest teistesse keeltesse. Viimane andis hea võimaluse ning kogemuse üliõpilastele, peamiselt võõrkeele ning filoloogia teaduskondadest, proovimaks antud väljaannet oma emakeelde ümber tõlkida. Siinkohal tahakski ma tänada kõiki neid noori inimesi, kes vabatahtlikult selle raamatu tõlkimisel osalesid.

Ma loodan, et antud raamat aitab noortel inimestel paremini näha pilti föderaalset

Euroopast ning kujutleda ette tulu, mida ta endaga kaasa toob.

Häid lugemiselamusil!
Florina-Laura NECULAI

Esimene osa

Kujuteldav intervjuu Euroopa Liidu presidendiga

Euroopa Noorte Televisiooni (ENT) reporter ja operaator lahkuvad stuudiost kohtumaks Euroopa Liidu presidendiga intervjuu tegemiseks...

- Kas sa ei saaks palun juba kiiremini otsustada, mida me vajame! Me peame lahkuma otsekohe, kui me tahame õigeks ajaks intervjuul kohal olla.

- Sa kiirustad mind alalõpmata liiga palju tagant!

- Me oleme praeguseks koos töötanud juba mõningat aega ning ma tunnistan, et on olnud aegu, mil ma olen sind ilmaasjata tagant sundinud, aga hetkel on see küll väga tähtis!

- Olgu, olgu, aga keda me täna intervjuerime?

- Euroopa Liidu presidenti!!!
- No hästi, ma mõistan. Aga ma usun, et ma saaks paremini hakkama, kui me veel kellegi valgustuse jaoks kaasa võtaks... .
- Sa saad ilusti hakkama, palun kiirusta.
- Oled sa oma küsimused ette valmistanud?
- Mida sa selle all silmas pead?
- Hmm, ma mainiks, et me oleme koos töötanud juba päris pikka aega, ning... mõnikord on sinu küsimused kõlanud päris spontaanselt...
- Ma lähen toon parem auto. Ning lisaks, ma valmistasin küsimused väga hoolikalt ette... vähemalt selleks korraks.
- Seda ma arvasin! Need on ju Euroopa presidendi jaoks. Võin ma korra küsimustele pilgu heita?
- Ma eelistaks säilitada üllatusmomenti.

- 'Üllatusmomenti'... kas sa võiks vähemalt mulle neid natuke kirjeldada? Mille kohta sa kavatsed küsima hakata?

- Tegelikult olen ma ette valmistanud kolm eri komplekti küsimustega, kolme erineva intervjuu jaoks, mida me sel nädalal läbi viime. Materjal peaks olema valmis dokumentaalsarja jaoks, mida me järgmiseks kuuks plaanime. Esimesed neist küsimustest on suunatud presidendile ja keskenduvad tema vaadetele föderalismist ning üksikasjalikumalt Euroopa föderalismile. Teine seeria küsimustega puudutab Euroopa Liidu valitsusjuhti ning teemat, kuidas mõjutaks föderaalne Euroopa sealsete kodanike ning noorte elu. Kolmas osa on mõeldud selgitamaks Euroopa võimalikku tugevust rahvusvahelisel poliitikaareenil. Nendes küsimustes intervjuerime me Euroopa välisministrit.

Ning intervjuu Euroopa Liidu presidendiga algab...

- Hr. president, me täneme Teid väga, et nõustusite meie kutsega antud dialoogiks, mis on osa Euroopa Noorte Televisiooni (ENT) dokumentaalsarjast ning mis puudutab Euroopa Liitu ning föderalismi teematikat. Ma sooviks alustada küsimusega, kuidas Teie defineeriksite mõistet "föderalism".

- Ma sooviks teid esmalt kutse eest tänada ning väljendada oma rahulolu võimaluse eest selgitamaks Euroopa föderalismi olemust.

Euroopa integratsiooni kulg on olnud pikaajaline, eriti kui võrrelda teda Ameerika Ühendriikide loomisprotsessiga. Esimene väljakutse, millega asjatundjad olid sunnitud silmitsi seisma, oli föderalismi määretlemine. Probleem seisnes selles, et siiani ei eksisteeri veel ühest definitsiooni, millega võiks kõiki pooli rahuldada. Mõisted, millega föderalismi saaks iseloomustada, on laiali puistatud erinevates poliitilistes ja filosoofilistes teostes, ning see omakorda raskendab ülesannet ühe selge ja igakülgse sõnastuse

loomiseks. Seetõttu võib mõistet 'föderalism' leida seletatud ideoloogiana, poliitilise teooriana, valitsemisemudelina või - neutraalsemalt - ka idee või üldise kontseptsioonina. Ükskõik kui laialipillutatud föderalismi vaated olla ka ei saa, on seal siiski paar peamist punkti, millele ma tahaks rõhuda.

Esimene neist puudutab mõiste etümoloogilist päritolu, s.t. tulenedes sõnast 'foederis' (lad. k. leping, kokkulepe). Teine ühine arusaam föderalismi mõiste tähendusest puudutab sõja vältimise printsiipi: kuna liberaalsed, demokraatlikud ja sotsiaalsed ideoloogiad on tõestanud ennast kui ebapiisavad, tagamaks vajalikke vahendeid riikidevaheliste sõdade vältimiseks, siis hinnatakse 'föderalismi' kui ühte 'ideoloogilistest lootustest' igavese rahu suunal. Kolmas ühine punkt föderalismi defineerimisel viitab tema multikulturaalsele olemusele, kus iga föderaalsesse ühendusse kuuluv üksik komponent või element omab talle iseloomulike tunnustega sõltumatut riigivõimu, kuid mis eksisteerib samaaegselt

koos ühise keskvõimuga. Keskvalitsusele on nad omakorda delegeeritud aga osa oma võimust, mis seeläbi tagab riigiülese valitsuse tegevusele piisava legitiimsuse ja võimu .

- Kui aga ei eksisteeri ühtegi laiemalt aktsepteeritud föderalismi definitsiooni, kuidas Te saate siis kirjeldada mõningaid tema põhimõtteid?

- Föderalism üritab pakkuda tõhusamat tasakaalu autonoomia ja kaasotsustamise ning osaluse vahel. Selle põhimõtted hõlmavad muuhulgas: demokraatiat ja inimõiguste austamist; mitmekesisust ja tolerantsi; pluralismi ja autonoomiat; tõhusust ja osalemist koostöös.

- Kas te võiksite palun seda lauset pisut täiendada?

- Ma keskenduks lihtsamalt föderalismi neljale printsiibile: mitmekesisus ja tolerants, efektiivsus ja koostöös osalemine.

Detailsemalt sõnastaks ma selle aga nii: föderalism on kontseptsioon, mis piiritleb

organisatsiooni territooriumil, mis on asustatud erinevate kultuuriliste kogukondade poolt ja kes elavad ühiselt ühe institutsionaalse raamistiku raames, mis kindlustab neile nende territoriaalse ühtsuse ning teisalt garanteerib ka sel territooriumil elavate kodanike kaitse. Sellise sootsiumi õige toimimine eeldab võimu jagamist supranatsionaalse (riigiülese) ning regionaalse, rahvusliku ning kohalike institutsiooniliste tasandite vahel. See tähendab enam tõhusust ning kindlustab ühtlasi selle, et vastuvõetud otsused arvestavad ka kohalikke eripärasid. Poliitilise võimu erinevate tasandite olemasolu võib ergutada ka kodanike enda initsiatiivi ja osavõttu erinevate võimutasandite töös.

- ...???

- Näiteks, kui EL oleks föderaalne liit, oleks ta multikultuuriline ühendus, mis oma piiride sees võõrustab nii prantslasi, sakslasi, soomlasi, itaallasi, jne., kel igaühel on küll enam või vähem teistsugune kultuur, kuid mis kõik on demokraatlikud riigid. Samade piiride

piires elamine pakub inimestele suuremat võimalust üksteise tundmaõppimiseks, võõraste kultuuride mõistmiseks ning rohkemaks sallivuse suurendamiseks. Kõik erinevad kultuurilised grupid on moodustatud demokraatlike riikide piires, viimseil kui ühel neist on oma riiklikud valitsused (prantslastel on oma valitsus, sakslastel oma jne.) kellel on kõrgeim võim võtta vastu otsuseid ning reguleerida neid omaenda rahva tarbeks. Riiklikud valitsused, kes esindavad prantslasi, sakslasi, soomlasi jt. võivad aga osa oma võimust ja pädevusest delegeerida teisele valitsusele (nt. Euroopa valitsusele), mis reguleeriks ning võtaks vastu otsuseid üldise (Euroopa) heaolu huvides.

Seda teist riigivõimu kutsutakse 'supranatsionaalseks' kuna ta asub kõrgemal riiklikust valitsusest. See ei ole aga hierarhiliselt kõige kõrgem võim, vaid viimase käsutuses oleks pigem lihtsalt üleeuroopaline mandaat. 'Riigiülene' tunnus viitab tegelikkuses tema sõltumatusele Euroopa tasandi küsimuste otsustamisprotsessis ning

selle esmasusele rahvusliku seadusandluse üle. See viitab küll liikmesriigi suveräänsuse kitsendamisele, kuid eesmärk on pigem jagatud suveräänsus nendes teemades, mis oleks kõige paremini käsitletud ning juhitud supranatsionaalsel euroopaülesel tasandil.

- Ma eeldan, et riigivõimu - või pädevuse - jagamine erinevatel ühiskondlikel tasanditel annab ka teisi eeliseid: esiteks, Euroopa kodanik saab pöörduda lähima võimuorgani poole saamaks enda juhtumile või olukorrale kiireima ja arusaadavaima lahenduse. Teiseks, erinevate võimuastmete olemasolu eeldab ka suure hulga inimeste töötamist neil tasanditel, mis omakorda loob parema arusaama erinevatest poliitikavaldkondadest ning suurendab kodaniku enda osalust poliitilises otsustetegemise protsessis.

- Taoline eeldus võib viidata ühtlasi ka suuremale bürokraatialle, seega ei ole lood sugugi nii lihtsad. Üldisemas plaanis, siiski, on sinu eeldus üsna korrektne.

- Kas föderalismi on praktikas rakendatud ainult kaasajal või saab tuua ka teisi näited varasemast inimajaloost?

- Praktika näib, et föderaalset tüüpi organisatsioon eksisteeris juba ka kreeka-rooma antiigis. Kreeka linnriigid ('polis') olid organiseeritud ühise konsensuse alusel konföderatsioonideks. Taoline riigivorm omas ühishuvide kaitsmise eesmärgil ühiseid institutsioone, mille eesmärgiks oli vältida nõnda võimalikke konflikte, mis linnriikide vahel eraldi võetuna oleks võinud tekkida.

Need linnriigid säilitasid impeeriumi raames, mis igati soodustas taoliste konföderatsioonide kujunemist, oma autonoomia. Kuuldavasti esines 3. saj. e.Kr. veel teisigi analoogseid organisatsioonilisi moodustisi. Samal ajaperioodil väidetakse olevat ka ühel Väike-Aasia liitudest analoogne föderaalne põhiseadus koos föderaalne rahvakoguga, kus iga linn omas vastavalt oma elanikkonnale kindla arvu kohti.

Roomlaste kaasabil loodi n-ö. Ladina Liit. Viimane põhines inimestevahelisel lepingulisel kokkuleppel, mida tunti nime 'feodus' all ning millest pärineb ka tänase mõiste 'föderalism' etümoloogiline tüvi. Rooma impeerium sõlmis oma võidetud ning allutatud alamatega omavahelise kokkuleppe, mis põhines lepingulisel vormil ning mis legitimeeris seeläbi Rooma võimu ja õigust.

Teoorias aga...

... tuli kustus, ning meeskond vajas pisut aega selle parandamiseks. Pärast mõningat pausi said nad taas intervjuuga edasi minna. President jätkas...

Teoorias kestis taolist tüüpi organisatsioonide järelkaja isegi pärast Rooma impeeriumi lagunemist. Kuid esimene tähtis samm föderalismi taaskehtestamise suunal tehti 17. sajandil, pärast Westfaali rahu (1648) mis lõpetas 30-aastase sõja. Sel ajastul hakati föderalismi ka esimest korda formaalselt defineerima, kuna tõstatus arutelu ühiskonna parema organiseerimise

võimalustest, olgu selleks siis föderaalne või tsentraliseeritud riigikord.

Sakslane Johannes Althusius töötas välja oma nägemuse föderalismi teooriast, mis johtus poliitilisest süsteemist kuhu inimesed oleksid organiseeritud ühise nõusoleku alusel. Samal ajal lõi Jean Bodin oma teooria keskvõimust ja tsentralismist, mis kaasas ideed, et suveräänsus on jagamatu. Bodini järgi võib suveräänsus eksisteerida ainult kas föderaalset keskvõimu tasandil või liikmesriikide endi tasandil, kuid seda ei ole võimalik jagada nii, nagu see toimib föderalismis puhul. Tema teooria innustas paljusid Lääne mõtlejaid ning poliitilisi voolusid enamikes Euroopa riikides kuni 20. sajandi keskpaigani.

- Siiski säilis föderalismis ideestik vähestes Lääne-Euroopa riikides nagu Saksamaa ja Šveits, kuid ka Ameerika Ühendriikides, kus ta innustas uute sõnastuste loomist. Sajand hiljem, pärast Ameerika revolutsiooni välja töötatud ameeriklaste enda nägemus

*föderalismist andis tugeva ülemaailmse
tõuke selle laiale levikule ka teiste rahvaste
seas. Paljude spetsialistide poolt peetakse
Ameerika revolutsiooni föderaalset tüüpi
organisatsioonide arengu alguse nurgakiviks.
Kuidas kujunes föderalism välja Ameerika
kontinendil?*

- Ameerika revolutsioon oli küll erinevate
faasidega iseseisvussõda, kuid mille iga
eraldiseisev etapp moodustas ühe katkematu
ja pideva terviku.

Esimeses faasis, kohe pärast
iseseisvuse väljakuulutamist aastal 1777,
töötasid Ameerika Ühendriigid välja oma
esimese põhiseaduse, mida hakati tundma
nime all 'Konföderatsiooni artiklid'. Esimese
konstitutsiooni üks eesmärki oli osariikidele
täieliku suveräänsuse garanteerimine, ilma
milleta võinuks USA muutuda unitaarriigiks.
Põhiseaduse paragrahvid vajasid aga aja
möödudes teatud reforme, mis oleks
konföderatsiooni, ehk riikide liidu toimimise
paremaks muutnud. 10 aastat hiljem, 1787.
aastal kokku kutsutud kongress otsustas

reformiideest loobuda ning selle asemel hoopis uus konstitutsioon välja töötada. 1787. aasta põhiseadust vaadeldakse nüüd kui Ameerika Ühendriikide teist asutamisprotokoll

1787. aasta konstitutsiooni uudsus põhineb asjaolul, et uus põhiseadus eristab riigivõimu 3 erinevat haru ning loob omakorda nende vahel kontrolli ja tasakaalu süsteemi. Samuti määratleb ta täpselt föderaalsete valitsuse olemuse ning osariikide võimupädevuse ning -piirid.

Võib öelda, et Ameerika revolutsioon oli pigem poliitiline kui intellektuaalne kordaminek. Kuigi esialgselt kohati ebatäiuslik, muutus ta praktikas siiski toimivaks süsteemiks, mis pealtnäha osutab märkimisväärsele föderaalsele riigivõimule, kuid tegelikkuses säilitab siiski eri osariikide kodanikele nende kohaliku võimupädevuse.

- Kuidas kujunes aga föderalism Euroopa riikides?

- Föderalismis areng Euroopa riikides on olnud üsnagi huvitav protsess; mõningates riikides oli ta ühendavaks tegevuseks, nagu seda võib näha Saksamaa ja Šveitsi näite puhul, kuid samas kasutati föderalismi ka moodusena riigi lagunemise vältimiseks, nagu näiteks Belgia näite puhul.

- Kas te võiksite palun tuua mõningaid detailsemaid näited Saksamaa ja Šveitsi kohta?

- Saksamaa, erinevalt Prantsusmaast, Hispaaniast, Ühinenud Kuningriigist või mõnest muust Euroopa rahvusriigist, omas tsentraalset võimustusüsteemi ainult lühikese ajaperioodi jooksul; tegelikkuses oli Saksamaa pigem hilisem tulija ühtse rahvusriigi loomisel. Keskaegsel perioodil koosnes Saksamaa suhteliselt lõdvast iseseisvatest vürstiriikide liidust, mis langes Rooma impeeriumi järeltulija, 'Saksa rahva Püha Rooma riigi' mõjuvõimu alla. Esimene saksa riiklik valitsus, Saksa Riik (*Deutsches Reich*) loodi ametlikult 1871. aastal ning see kätkes endas juba ka

föderalistlikku olemust ja süsteemi, kuigi olles veel Preisimaa haldusalas. Saksa vürstiriikide võimupädevus ületas aga kaugelt Saksa Riigi enda keskvalitsuse võimupiire. Saksa liiduriikide peamine eesmärk ei olnud tsentraalse rahvusriigi loomine, vaid pigem siht loomaks tollimaksudeta siseturg ning samuti ühise rahalise käibevahendi kasutuselevõtt majandusliku arengu tugevdamiseks.

Poliitilisest vaatepunktist lähtudes sarnanes Saksa Riik seega pigem konföderatsiooniga, mille liikmetel oli suur autonoomia ja võimupädevus; kuid mitte niivõrd ehtsa föderaalne riigiga. Esimene demokraatlik-föderaalne süsteem loodi aastal 1918, n-ö. Weimari Vabariigi nime all. Viimane koosnes "Länder" ehk liidumaadest (endised vürstiriigid), mis omakorda erinesid aga suurelt oma territooriumi ja majandusliku tugevuse poolest. Siiski oli Weimari Vabariigis 'Länder'ite võimupädevus tugevalt piiratud, kui võrrelda seda varasema Saksa Riigi föderaalsete liiduriikide mõjuvõimu ja

vabadusega. Hitleri võimuletulekuga 1933. aastal likvideeriti Saksamaa föderaalne süsteem ning asendati tugevalt tsentraliseeritud natsidiktatuuriga. Antud režiim kestis kuni 1945. aastani, mil pärast Teise maailmasõja lõppu loodi kaks Saksamaad, ning mille läänepoolne osa muutus juba tõeliseks föderatsiooniks.

- Kas Saksamaa föderalism võiks olla mudel ka Euroopa Liidu jaoks?

- Osad võivad ju nii arvata. Ma usun siiski, hoolimata faktist, et Saksamaa on üks esimestest Euroopa riikidest, kes föderalismi praktilises elus läbi koges; et Šveitsi föderalismi mudel on tegelikult parim variant rakendamaks föderalismi Euroopa tasandil. Seda esmalt tema multikultuurilisuse ja teisalt ka tema paljumeelsuse pärast. Šveitsi föderaalvalitsus (valitud parlamendi poolt) peegeldab vägagi hästi erinevaid Šveitsi regioone ning nende poliitilisi parteisid.

Šveitsi riigiloome protsess läbis esmalt konföderaalset organisatsioonilist

algfaasi. Kaitseks tugevate naabrite eest 13. sajandi lõpupoole rajasid Šveitsi kantonid midagi nõrga konföderatsiooni ja liidu laadset. Ning 19. sajandil (1848) võttis Šveits vastu juba föderaalse põhiseaduse.

Kõigist vaatenurkadest lähtudes on Šveits suhteliselt heterogeenne, eriti keeleliselt ja usuliselt, mis on peegeldub hästi tema föderaalses 3-tasandilises struktuuris: föderaalne, kantoni ning munitsipaalne tasand. Neist viimased kaks omavad suurt poliitilist ja majanduslikku jõudu, ning ka vähemuste õigused on seeläbi kaitstud.

Kahekojaline Liidukogu etendab Šveitsi parlamendi osa föderaalsel tasandil. Esimene koda - Rahvusnõukogu - esindab Šveitsi rahvast, mil teine koda - Kantonite Nõukogu - koondab kantonite esindajaid. Kuigi mõlemad koad jagavad sama võimupädevust on Kantonite Nõukogul siiski vetoõigus. Ometigi näib, et Šveitsi föderalismu edu pant seisneb föderalismu ja otsedemokraatia omavahelises kombinatsioonis, milleks on referendumite läbiviimine: esmalt rahvaga

konsulteerimise eesmärgil ning seejärel ka nende otsuste legitimeerimine rahvahääletuse teel.

Euroopa Liidu maadest on hetkel föderaalseteks riikideks Saksamaa, Belgia ning Austria; Itaalia ja Hispaania on teel detsentralisatsiooni poole; Prantsusmaa - tuntud oma tsentralismi poolest - annab üha enam pädevust ja asjaotsustamisõigust oma regioonidele, ning Ühinenud Kuningriigis toimub hetkel nõ. 'devolutsiooni' protsess.

- Eelnevalt sai mainitud, et Šveits läbis tee konföderatsioonist föderatsiooni. Milline on aga föderatsiooni ja konföderatsiooni vaheline erinevus?

- Esmalt selleks, et eristada föderatsiooni ja konföderatsiooni, tuleb ära märkida tõik, et ei eksisteeri ühest ning selget föderalismi mudelit. Nii palju, kui eksisteerib erinevaid föderaalset riike, eksisteerib ka erinevaid föderalismi mõtestamisi. Konföderatsioon on lihtsalt üks näide sellest. Nende kahe mõiste

erinevus seisneb peamiselt riigi ja indiviidi vahelises vahekorras.

Föderatsiooni puhul on supra-natsionaalse valitsuse poolt vastu võetud otsused ja seadused otseselt kohaldatud kodanikele, kes peavad neile alluma. Kui nad antud poliitikaga ei nõustu, on neil õigus pöörduda õiguskohtu poole või korraldada kampaaniaid seaduse muutmiseks. Konföderatsiooni puhul rakendatakse aga riigiülese valitsuse otsuseid ainult liidu teatud ühishuvide väljendamisel ning riik säilitab seeläbi oma suveräänsuse.

- Millised on teised erinevused?

- Teised erinevused föderalismi ja konföderatsiooni vahel on: föderatsioon põhineb põhiseadusel, mil konföderatsioon põhineb riikidevahelisel lepingul; föderatsioon võib muuta oma konstitutsiooni erinevate eelnõude (konstitutsiooniparandus) vastuvõtmise läbi enamushääletuse teel; konföderatsioon seevastu saab oma lepingut muuta vaid kõikide osaliste (nt. riikide)

ühehäälsel nõusolekul. Föderatsioon on samas ka kui riik iseendas, kuna riikide valitsused delegeerivad osa oma võimust riigiülesele valitsusele, mis on ühise heaolu eest vastutajaks, samas kui konföderatsioon ei saaks olla riik iseeneses.

Enamus riikidest, mis tänapäeval on tuntud kui föderatsioonid, omavad mõningates küsimustes teatud konföderaalseid kokkuleppeid. Nii on see näiteks Ameerika Ühendriikide, Saksamaa ja Šveitsi puhul. Euroopa Liit on hetkel täielik konföderatsioon koos kasvavate föderaalsete üksuste ja osistega.

- Kuidas arenes föderalismi teooria Euroopa tasandil?

- 17. sajandil kujunes föderalism arutelu peamiselt debattides parima võimaliku ühiskondliku korra organiseerimise eesmärgil. Küsimus, kas föderaalne või tsentraalne süsteem. Euroopas kohandas enamik riikidest tsentraalse riigivõimuga süsteemi, mis kestsid pea 3 sajandit, kuni Teise maailmasõja lõpuni.

18. sajandil andis Kant esmakordselt välja oma "Pax Eterna" ("Igavene rahu"), kus ta märkis, et föderalism muudab föderaalsete riikide omavahelised sõjad võimatuks, ning nähes seega föderalismis ainsat teed 'igavese rahu' suunal. Kuigi Kant ei toonud ühtegi konkreetset näidet föderaalsetest valitsustest, andis tema argument 'föderalismi ja rahu vahelisest suhtest' tugeva tõe teoreetilisteks arutlusteks föderalismi olemusest ja võimalikkusest Euroopas.

19. sajandil võib märgata juba ka poliitilisi mõtlejaid, kes suhtusid kriitiliselt nii rahvusriigi loomisesse kui ka tsentraalsesse süsteemi, kuna nad tajusid viimast kui ebapiisavat vahendit riikidevaheliste rahulike suhete tagamisel. Mõningad näited neist: Pierre-Joseph Proudhon, kes oli vastu Itaalia rahvusriigi loomisele; Constantin Frantz, kes vastandas ennast Saksamaa rahvusriigi rajamisele; ning Carlo Cattaneo, kes nägi vaimusilmas Habsburgide impeeriumit organiseeritud demokraatlikku föderaalset riigina.

20. sajandi esimesel poolel arendasid eurooplased välja tunduvalt erineva kontseptsiooni föderalismist, kui seda tegid ameeriklased. Viimane oli ka tuntud kui "personalistlik" liikumine ülemaailmse föderaalse visiooniga, olles mõjutatud Proudhoni, Frantzi ning Catteneo vaadetest. Antud liikumise initsiaatoriteks oli grupp intellektuaale, Alexandre Marc, Denis de Rougemont ning Henri Brugmans. Viimane kujunes ning arenes 1930. aastatel ning nende initsiatiivil loodi ajakirjad "L'Ordre Nouveau" ning "Esprit". Globaalse majanduskriisi raames löid nad uue mõttevoolu, mis rajanes vastustamisel ideele, nagu oleks ülemaailmne kriis lahendamatu. Rahvusriikidega silmitsi seisvad kriisid innustasid föderalismis aktiviste propageerima mõtet, et föderalism võiks pakkuda lahendust tolle aja poliitiliste, majanduslike ja sotsiaalsete kriiside ning langustega toimetulekuks. Esimese maailmasõja kahjud ning Rahvaste Liidu nõrkus näitasid, et rahvusriigid ei suuda uuele olukorrale piisavalt adekvaatselt vastu seista.

Antud kontekstis leidis 19. sajandi rahvusriigi kriitika järgijaid ka 20. sajandi esimeses pooles.

- Euroopa Liidu põhialused pandi paika Teise maailmasõja järgsel ajastul. Kuidas arenes föderalism per se Euroopas aga pärast Teist maailmasõda?

- Ühenduse, mida tänapäeval nimetatakse 'Euroopa Liiduks' asutajad kujutasid ette taolist poliitilist ja majanduslikku mehhanismi, mis tooks sõjavarustuse tootmise jaoks vajalikud söe- ja terasetööstused mõne kõrgema võimu kontrolli alla. Prantsusmaa, Belgia, Itaalia, Holland, Luksemburg ning Saksamaa olid need asjaomased riigid, kes sõlmisid lepingu Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse loomiseks Pariisis 1951. aastal.

Tihti on väidetud, et Euroopa Liit algas kui majanduslik projekt. Kuigi viimane tõdemus peab paika, unustatakse sageli, et EL oli samas ka poliitiline projekt. Seeme oli mulda külvatud juba enne sõdadevahelist

perioodi, mil arutlused föderalismile ei olnud enam pelgalt intellektuaalne debatt, vaid olid saamas tähtsaks osaks ka poliitikute diskussioonides. Teise maailmasõja lõppedes sai otsing süsteemi järele, mis väldiks riikidevahelisi sõdu, vägagi pakiliseks. Intellektuaalid ning poliitikud mõlemal poolel pakkusid erinevaid lahendusi rahutagamisprotsessi kindlus-tamiseks. Föderalism oli muuhulgas üks neist teooriatest, mille nad ühtlasi välja pakkusid.

- Poliitiline dimensioon oli eesmärk Euroopa Liidu loomisel algusest alates, kui Jean Monnet ja Robert Schumann kavandasid föderaalset Euroopa Liitu riigiüleste institutsioonidega, millede võim oleks delegeeritud läbi liidu liikmesriikide.

- Kahjuks tingis ajalooline olukord selle, et rahvuslik iseseisvus oli Euroopas väga kõrgelt hinnatud ning võimalus, et Euroopa riigid oma suveräänset võimu vabatahtlikult kellegi teisega jagaksid, oli äärmiselt väike. Rooma lepinguga 1957. aastal määratleti küll Euroopa

projekti majanduslik külg ning selle järjepidevus, kuid poliitiline idee Euroopa föderaalsetest liidust ja ühisest julgeolekupoliitikast jäi tuleviku kanda. Siiski hakkavad EL loojate föderaalsete ambitsioonid hetkel järk-järgult täide minema.

- Kuigi föderalism poliitiline pool esialgselt edasi lükati, proovisid erinevad föderalistlikud liikumised Euroopas antud ideed poliitikute peas ning tegudes siiski alal hoida.

- Jah, tõepoolest. Arvukaid föderalistlike liikumisi loodi üle terve Lääne-Euroopa, nii sõdadevahelisel kui ka sõdadejärgsel perioodil. Paneuroopa Liit (1923), Föderaalne Liit (1938), Movimento Federalista Europeo (1943), New Europe Circle (1940.a. keskel); Euroopa Parlamentaarne Liit, mis liitus Rahvusvahelise Euroopa Liikumisega 50ndatel; ning Euroopa Föderalistide Liit (1947).

Teise maailmasõja järgsel perioodil, septembris 1946, kohtusid föderaalset Euroopa eest võitlejad Šveitsis ning oktoobris

panid Euroopa föderalistid koostöös ameerika föderalistidega aluse rahvusvahelisele föderaalsetele organisatsioonile, mis hetkel on tuntud nime Maailma Föderalistlik Liikumine (*World Federalist Movement*) all. 1947. aastal peeti esimene Euroopa föderalistide kongress, samal aastal alustati ka nöö. Maailma Valitsust (*World Government*) propageerivat "ristiretke". Viimase eesmärk oli maailma põhiseaduse loomine ning seeläbi maailmarahu säilitamine. Varajastel 50ndatel algatas Euroopa Föderalistide Liit üleeuroopalise kampaania ühise Euroopa Assamblee loomiseks, mis oleks otseselt liidu kodanike poolt valitud. Antud kampaania taga seisis olulised föderalistid nagu Altiero Spinelli (Movimento Federalista Europeo peasekretär), Paul-Henri Spaak (Euroopa Liikumise president), Alcide De Gasperi jt. Kaks aastakümnet hiljem, 1979. aastal muutus Euroopa Parlament otseselt valitud institutsionaalseks organiks.

- Föderalistide teisteks kaheks tähtsaks panuseks seoses Rooma lepingu muudatuseettepanekutega olid ühtne Euroopa akt (1986) ning Maastrichti leping (1992). Viimased on tavakodanikele enim tuntuimad, kuna paljudes EL liikmesriikides võeti nad vastu referendumil, mida näiteks Taanis korraldati isegi kaks korda.

- Maastrichti leping tõi lisaks veel teisigi muudatusi Euroopa riigiüleste institutsioonide ülesannetesse. Inglismaa pealekäimisel lisati lepingusse ka subsidiaarsuse põhimõte. Viimane on, nagu juba tavaks saanud Euroopa terminoloogias, keeruline sõna lihtsa ja kasuliku põhimõtte tähistamiseks. Põhimõtteliselt kätkeb see endast printsiipi, et kodanikke otseselt puudutavad küsimused tuleb läbi arutada ja viia neile võimalikult lähemal seisval tasandil.

Viimane eeldab aga selget võimupädevuse jaotust nii, et need probleemid, mida saaks lahendada kohalikul tasandil, ei oleks lahendatud piirkondlikul

tasandil; ning probleeme, mida on võimalik lahendada piirkondlikul (regionaalsel) tasandil, ei viidaks siseriiklikule või Euroopa tasandile. Subsidiaarsuse printsiip on ühtlasi Euroopa föderalistide üks peamisi põhiideid. Samuti oli mainitud põhimõtte lisatud Euroopa põhiseaduse lepingu mustandisse.

- Mis oli Euroopa põhiseaduse lepingu mustand ning mida see tähendas föderaalne Euroopa eest seisjatele?

- Euroopa põhiseaduslik leping oli ettevalmistatud Euroopa Tulevikukonvendi poolt ning seda nähti ühe võimalusena poliitilist Euroopat pooldava kampaania taaslustamiseks, mis oli juba Euroopa Liidu loomise alguses käivitunud.

2001. aastal otsustasid liikmesriikide riigipead, et konvent peaks hakkama kavandama uut 'reeglistikku' laieneva Euroopa Liidu paremaks toimimiseks. Taoline otsus võeti vastu kaalutlusel, et 15. liikmesriigi laienemine 25. liikmesriigiga liiduks vajab hädasti mõningate tol hetkel kehtivate

reeglite muutmist. Eesmärgiks oli esmalt muuta ühendus tõhusamalt töötavaks, ning teisalt valitses arusaam, et ka kodanikele tuleb selgemalt läheneda ja seletada, kuidas taoline üleeuroopaline liit töötaks.

Pärast taolise otsuse vastuvõtmist, mida tuntakse ka Laekeni deklaratsiooni (2001) nime all, oli Euroopa konvent loodud. Viimane koosnes 105-st liikmesriikide parlamentide, Euroopa Parlamendi ja liikmesriikide valitsuste esindajatest. Esindatud olid kõik peamised parteid, kaasa arvatud nii suurema föderalismis propageerijad kui ka *status quo* säilitamise pooldajad.

Euroopa föderalistid näisid antud protsessi, mis sisaldas ka kodanike suuremat kaasamist ning esindatust, toetavat. Järgides Philadelphia konventsiooni mudelit, mis oli Ameerika Ühendriikide loomise alustalaks, algatasid Euroopa föderalistid rea 'Föderalistlike kirjade' saatmise Euroopa Konstitutsioonilisele konvendile, kus nad kutsusid üles suuremale visioonile ning julgusele, viimaks täide ambitsioonikaid

reformid, mis oleks Euroopa Liidu tuleviku jaoks hädavajalikud. Nad tegid konvendile ettepaneku, tuntud 'Föderalistliku plaani' nime all, kujundamaks Euroopa föderaalset põhiseadust. Viimane meenutas sisult 'Virginia plaani', mis muutis Ameerika Ühendriigid konföderatsioonist föderatsiooniks.

- Milliseid ettepanekuid tegid Euroopa föderalistid konvendile veel lisaks oma 'Föderalistliku plaaniga'?

- 'Föderalistlik plaan konvendile' püüdis lahendada probleeme neis Euroopa Liidu valdkondades, kus ühendus ei ole olnud piisavalt demokraatlik, läbipaistev ning tõhus. Samuti pöördus antud plaan nende institutsioonide poole, mis tundusid olevat liiga kinnised või ei arvestanud piisavalt liidu kodanike või nende poolt valitud Euroopa Parlamendi esindajatega. 'Föderalistlik plaan' tegi Tulevikukonvendile järgmise ettepaneku: lõplik tekst peaks koosnema ühes ainsast dokumendist, mis ühendaks endas kõiki eelnevaid lepinguid ning sisaldaks samas ka

Euroopa Põhiõiguste hartat; Euroopa Komisjon peaks ümber kujundatama Euroopa Parlamendi poolt valitud Euroopa Valitsuseks (ning mitte valitud liikmesriikide poolt, nagu see hetkel toimib), ja et ta seal oleks esindatud kõik erinevad poliitilised jõud; otsustegemine Euroopa Parlamendi ja Ministrite Nõukogu vahel peaks muutuma reegliks kõikides poliitikavaldkondades; kõik Ministrite Nõukogu otsused peaksid olema vastu võetavad enamushääletuse teel ning debatt nende üle peaks olema avalik.

Kuna vastasseis föderalismile oli tollal aga niivõrd tugev, jäeti nimetus 'föderatsioon' Tulevikukonvendi lõppdokumendist välja.

- Kuigi Euroopa Tulevikukonvent omas föderaalsete vaadetega liikmeid, oli ka nende seas erinevate föderalismi nägemustega poliitikuid. Näiteks, osad liikmed arutasid EL vajadust dünaamilise 'föderaalse tuuma' järele, mis koosneks neist riikidest, kes soovivad edasi liikuda täieliku föderalismi poole, ootamata seega

ära neid riike, kes sellele ideele veel vastumeelsed on. Teiste arvates oleks see siiski liialt lõhestav protsess. Milline on aga Euroopa 'avangardi' idee?

- Euroopa Liidu pidev laienemine on viinud selleni, et ühendusest on saanud kontinentaalse ulatusega konföderatsioon, mis suudab edukalt toimida majanduslikes ja maailmakaubanduslikes küsimustes, kuid millel puudub *poliitiline* jõud. Selle vea parandamiseks pakkus endine Euroopa Komisjoni president Jacques Delors välja mõtte, et väike 'Euroopa liikmesriikide *avantgarde*' võiks teha iseseisvalt esimesed sammud suurema integreerituse saavutamiseks. Antud mõte saavutas kiire vastukaja ning tollane Saksamaa välisminister Joschka Fischer pidas Humboldti Ülikoolis kõne, kus ta maalis pildi kõige arenenumate liikmesmaade 'eelväest', kes võiksid osades valdkondades kiiremini edasi minna, samal ajal kui teised riigid neile samm-sammult järgnevad. Luues nii praeguse

konföderatsiooni asemele kontinentaalse ulatusega Euroopa föderatsiooni.

- Kui kaugel on praegune Euroopa Liit muutumaks kindlaks kujunenud Euroopa Föderatsiooniks?

- Oponendid võiksid väita, et EL on juba praegu liiga lähedal muutumaks föderaalseks liiduks. Teisest küljest väidavad aga paljud föderalistid, et EL oligi mõeldud tegutsemaks riikidevahelise organisatsioonina, ning et ühenduse loojate algne plaan, poliitilise Euroopa Liidu loomine, pidid olema sunnitud lihtsalt ajalooliste asjaolude ja rahvusriikide tahtmatuse tõttu edasi lükatud. Samas aga on iga samm ühenduse arengus olnud järkjärguline liikumine üha enam demokraatlikuma, tõhusama ning läbipaistvama föderalistliku nägemuse suunas.

Euroopa poliitikute süüdistamine föderalistliku visiooni puudumises võib olla teatud määral alusetu. On võimatu tõhusalt töötada ilma selge ja kindla eesmärgita (seda enam, kui eesmärki 'föderalism' on tihti nii

Euroopa poliitikute kui ka kodanike seas valesi mõistetud). Ükskõik kui tähtis sõna 'föderalism' seostamine Euroopa Liiduga ka ei oleks, on palju tähtsam kindlustada asjaolu, et liidu põhimõtete teostamine praktikas oleks Euroopa kodanike poolt positiivselt tajutav.

Euroopa konvendi tegevuse raames oli föderalistide lobitööl teatud edu kindlustamaks Euroopa põhiõiguste harta kaasamist põhiseaduse teksti; samuti koostöö suurendamine Euroopa Parlamendi ja Ministrite Nõukogu esindajate vahel teatud poliitikavaldkondades; ka määratleti idee, et kodanikud saaksid oma kaebused otse Euroopa Kohtu ette tuua, ning anda neile lisaks õigus ja võimalus seaduste algatamiseks, kui nad koguvad vähemalt miljon allkirja oma seadusalgatusele.

Vaadeldes Euroopa Liidu pikaajalist perspektiivi leidub seal kindlasti ka teisi vaidlusküsimusi, mida tuleks täielikult demokraatliku, läbipaistva ja tõhusa otsustetegemise protsessi kindlustamiseks lahendada. Tee täieliku Euroopa

föderatsioonini on kindlasti veel pikk; samas aga näitavad väiksed sammud sellel suunal aeglast, kuid kindlat arengut. Põhiseaduse lepingu mustand on kõige tähtsaim ja käegakatsutavaim tulemus, mida föderalistid on oma sellesuunalise kampaaniaga saavutanud. Hoolimata raskustest, mida osad liikmesriigid praegu Euroopa põhiseaduse ratifitseerimisega kogevad. Ettepanekud Euroopa Liidu reformimiseks on hetkel aga üsna selged osad üleeuroopalisest debatist.

- Härra President, ma tahaks Teid tänada selle huvitava ülevaate eest föderalismist arengust Ameerikas ning eriti just Euroopas. Osana meie dokumentaalsarjast toimub järgmine intervjuu Euroopa Liidu valitsusjuhiga ning see on suunatud eelkõige küsimusele, milline oleks föderaalne Euroopa mõju tema kodanike igapäevaelule.

Teel tagasi studiosse, kus ENT reporter ning operaator peavad järgnevalt veel mõningaid ettevalmistusi tegema:

- Oled sa kindel, et sa kõik juhtmed ja tuled presidendi kabinetist kaasa võtsid?
- See oli ümar kabinet!
- Hahaa! Tõepoolest, see on naljakas: Ameerika Ühendriikide presidendil on ovaalkabinet; Euroopa omal on ümar. Lisaks, ühinenud Euroopa sümbol seisis samuti väga selgelt tema laual.
- Jättes muu kõrvale, usun, et sa võid minuga selles ehk nõustuda, et meie noored vaatavad õpivad palju antud esimesest intervjuust. Ka ma ise kogesin palju uut huvitavat, ning mis kõige tähtsam, mul on nüüdsest palju selgem pilt föderalismist olemusest: föderalsed korraldused on eksisteerinud praktikas alates Kreeka-Rooma antiigist, kuid teoreetiliselt hakati selle üle arutlema alles 17. sajandil, kui enamused Euroopa riike eelistasid unitaar- ehk lihtriiki koos tugeva valitseva keskviimuga. Esimese maailmasõja kahjud ja tagajärjed said osade Euroopa liidrite jaoks just selleks

ajendiks, suunamaks oma lootused ühise organisatsiooni, Rahvaste Liiga, poole. Samas kujutlesid osad endale ette juba ka võimalikku Euroopa Föderatsiooni. Teise maailmasõja veelgi suuremad kahjud nihutasid aga debatid föderaalset Euroopa üle akadeemilistest ringkondadest otse poliitilistesse sfääridesse. 1950. aastate alguses võeti Prantsusmaa ja Saksamaa algatusel ette majandusliku Euroopa suunaline lähenemine, samas kui poliitiline plaan lükati edasi tuleviku põlvkondadele. Euroopa Liidu praegused raskused töötamaks edukalt pea 30. valitsusega, kuid kasutades reegleid, mis loodi ainult 6 riigi jaoks, andsid tõuke nende sisulisele ülevaatamisele ning läbitöötamisele. Antud eesmärgi täitmiseks kutsuti 2002. aastal kokku Euroopa Tulevikukonvent, kelle ülesandeks oli 15 kuu jooksul ette valmistada Euroopa põhiseaduse lepingu projekt. Viimane on dokument, mis pole küll täiuslik, kuid kindlustab selle, et Euroopa institutsioonid töötavad tulevikus enam tõhusamalt, rohkem demokraatlikumalt ning veelgi läbipaistvamalt.

Antud leping toob eelnenud põhimõtted lähemale ka kodanikele, keda ühendus lõppkokkuvõttes esindab.

TEINE OSA

Kujuteldav intervjuu Euroopa Liidu valitsusjuhiga

Reporter ja operaator, teel teisele intervjuule oma dokumentaalsarja jaoks föderaalsest Euroopast:

- Mille üle sa hetkel mõtiskled?

- Oh, ei millegil! Ma mõtlesin lihtsalt Euroopa Liidu valitsusjuhi ametikoha üle. Mida see tähendab? Kes on see inimene? Mis viisil teda valitakse?

- Noh, nagu sa tead, ei ole meil hetkel Euroopa valitsust, küll aga on meil Euroopa presidendi ametikoht. Liikmesriikide valitsusjuhid võtavad selle koha, iga 6. kuulise perioodi järel, üksteiselt üle. Kuid meie saate vaatajatele tahaks me läheneda uue vaatenurgaga, ning näidata, mis võib juhtuda tulevikus. Niisiis kujuta ette, et meil on föderaalne Euroopa, koosnedes parlamendi

kahest kojast, valitsusest, kohtust ning keskpangast.

- Pea nüüd kinni! Meil on juba ju osad neist institutsioonidest: Euroopa Kohus, Euroopa Keskpank ning eelkõige, meil on ka ühine rahaühik, mis on Euroopa föderalismi jaoks oluline element. Ning sa ei vastanud mu küsimusele. Kuidas valitakse Euroopa Liidu valitsusjuht? Ning mis on kõigel sellel minuga pistmist? Kuidas mõjutab see minu elu? Ma loodan, et su järgmine intervjuu annab mulle parema ülevaate sellest, kuidas Euroopa föderalism otseselt minusse puutub.

Ning järgnev on siis intervjuu meie kujuteldava Euroopa Liidu valitsusjuhiga...

- Proua President, kas Euroopa Liit omab nüüd tõepoolest valitsust?

- Ma tahaks küll nii mõelda. Kõikidest Euroopa institutsioonidest on Komisjon kindlasti ainus, kelle igapäevane tegevus on lähim sellele, mida võiks nimetada 'tavapäraseks' valitsuseks. Ta

haldab ühenduse eelarvet, kindlustab EL seaduste täitmise ning esitab uusi ettepanekuid seadusloomeks juhul, kui valitseb vajadus uute seaduste järele. Samas on seal ka paar tavapärasest valitsusülesannet, mida ta enda kohustuste hulka võtta ei saa. Näiteks, sellistes poliitikavaldkondades nagu ühine julgeolek, õigus ja riigi siseasjad on otsuste vastuvõtmiseks vaja Ministrite Nõukogu ühehäälsel konsensust - mis tähendab, liikmesriikidevahelist üksmeelsust. Detailsemalt on reeglid ja erandid antud otsusetegemiseprotsessis ära toodi liidu lepingutes. Kodanike esindajad Euroopa Parlamendis arutlevad vastavate vaidlusküsimuste üle, ning osade lepingus sätestatud poliitikavaldkondade üle *peab* Nõukogu 'konsulteerima' Parlamendiga.

Kuid enamuse EL seadusandlusest on kokkulepitud ja langetatud n-ö. 'Euroopa Ühenduse meetodi' kaudu. Ütleme näiteks, et Komisjonil on kavas teatud seadusettepanekud, mis puudutavad lennukipiletite kompenseerimist, kui lend jääb ära või hilineb.

Antud juhtum kuulub 'transpordipoliitika' valdkonda, ning seda menetletakse läbi 'Ühenduse meetodi'. Niisiis, enne seaduseelnõu loomist konsulteerib Komisjon laialdaselt esmalt liikmesriikide valitsuste ning erinevate tööstusharude esindajatega, ametiühingute ja kodanikeühendustega, keda antud probleem puudutab. Seejärel saadetakse seaduseelnõu Ministrite Nõukokku ning Euroopa Parlamenti, kus see läbi töötatakse ning võimaluse korral ka parandusettepanekuid esitatakse. Euroopa Parlament analüüsib seadust oma komiteedes, samal ajal kui Ministrite Nõukogu kutsub kokku kõikide liikmesriikide transpordiministrid. Pärast kõnealuse teema läbiarutlemist võetakse otsus vastu häälteenamuse teel. Siinkohal peab arvestama aga veel ka tõika, et riikidel, kelle on suurem elanikearv, on Nõukogus vastavalt ka rohkem hääli kui neist väiksematel naabritel.

Parlamendi ja Nõukogu vaheliste erimeelsuste puhul on aga välja töötatud vastavad sisekorra reeglid, mis aitavad neil paremini üksmeelt leida. Uue EL seaduse

viimane etapp on tema sisseviimine ja ühendamine liikmesriigi siseriikliku õigusega. Taoline 'kaasotsustamise protseduur' Parlamendi ja Nõukogu vahel on tõestanud ennast väga efektiivse moodusena edukate Euroopa seaduste loomisel.

- Kuid juhul kui Euroopa Liit muutuks föderaalseks liiduks, kas tal oleks siis ka tõeline valitsus?

- Jah, loomulikult. Kui EL muutuks föderaalseks ühenduseks, täidaks Komisjon kindlasti antud rolli, kuigi teda ei oleks ilmtingimata vaja kutsuda 'Euroopa Valitsuseks'. Komisjoni juht - olgu ta siis president, peaminister või kantsler - määratakse oma ametikohale Euroopa Parlamendi poolt. Poliitiliselt peaks Komisjon peegeldama Parlamendi ideoloogilist mitmekesisust ning tema poliitilist spektrit. Hetkel on Euroopa Komisjoni president nimetatud liikmesriikide valitsuste poolt, seda Euroopa Parlamendi nõusolekul. Veelgi enam, teised nõukogu liikmed on esitatud kandidatuuriks

samuti liikmesriikide poolt, kuid Komisjoni president on see isik, kes määrab nendevahelise tööjaotuse ja -postid. Seejärel peab Euroopa Parlament nad kõik ühiselt, *en bloc*, ametikohtadele kinnitama.

- Miks toimiks Euroopa Liit tõelise valitsusega paremini?

- Kui Euroopa Liit omaks valitsust, tähendaks see automaatselt ka tema paremat toimimist. Ühenduse 'parem toimimine' sõltub loomulikult ka süsteemi paljude teiste aspektide täiustamistest. Siiski tähendaks see juba suurt sammu edasi.

Euroopa Liidus, organiseeritud kui föderaalne ühendus, lasuks otsustetegemine selgelt kodanike õlgadel ning mitte niivõrd enam liikmesriikide valitsustel. Hetkesituatsioonis, kus liikmesriigid nimetavad Komisjoni ning Euroopa Parlament annab sellele oma heakskiitva nõusoleku, väidetakse Komisjoni omavat topeltlegitiimsust. Teisisõnu, viimane omab seaduspärasust nii liikmesriikide valitsuste

ning lisaks ka Euroopa Parlamendi silmis. Taoline süsteem on vastavuses ka föderatiivse lähenemisega: valitsused on esindatud Euroopa Nõukogus ning rahvaesindajad, valitud otseselt kodanike poolt, moodustavad Euroopa Parlamendi. Samas pole taoline topeltlegitiimsus tõeliselt demokraatlik, kuna ainult Parlament saab seadusandlusele ei öelda. Euroopa kodanike enda poolt tehtud otsused peegelduvad ainult Euroopa Parlamendis endas. Euroopa poliitilistel parteidel peaks olema suutlikkus viia läbi ka vastupidiseid, alternatiivseid ettepanekuid.

Juhul kui EL oleks föderaalne ühendus, siis oleks tema kodanike poolt tehtud otsused kajastatud ka Komisjonis. Komisjonis, mille president ning liikmed oleks valitud Euroopa Parlamendi seast või juhul, kui kandidaadid ei ole Euroopa Parlamendi liikmed, siis oleks nad valitud Euroopa poliitiliste parteide ettepanekutest lähtuvalt.

- Millised oleks föderaalne Euroopa konkreetset tulemust Euroopa kodanikele?

- Föderaalne EL üldiseid resultate oma kodanikele ei ole võimalik ette näha, kui piirduda ainult Komisjoni tasandil toimuvatele muudatustele viitamisega. Siiski, ülal mainitud muutused oleks väga positiivsed. Nad kindlustaksid Komisjonile suurema võimujao delegeerimise aladele, millel oleks otsene tagajärg kodanike igapäevaelule; ning kohtadele, kus siseriiklikud valitsused ei suudaks ise kõige eest vastutada, nagu näiteks töötus, kliimamuutus, tervishoid jne.

- Pildist paremaks arusaamiseks, kas Te võiksite tuua meile paar näidet? Alustades näiteks valdkonnaga, mis muudab Euroopa väga nähtavaks: regionaalpoliitika.

- Regionaalpoliitika pakub Euroopa Liidule, kui ühendusele ja tervikule, vast kõige enam nähtavust. Ta koosneb programmidest, mis üksteisest erinevad juba eesmärgi sõnastuse, eelarve ja riikide, kus nad kehtivad, poolest.

Need põhimõtted on loodud tagamaks tasakaalu keskuse ja perifeeria vahel. Ta toetab vähemarenenud piirkondi ning aitab neil luua samal tasemel tehnoloogiad ning ehitada samu infrastruktuure, nagu see on enim arenenud aladel võimalik. Iga kord, kui osana regionaalpoliitika programmist ehitatakse sildu või teid, finantseerib EL osa vastavast projektist ning ülejäänud on kindlustatud omavalitsuse või riigi enda eelarvest. See on üks neist väljadest, kus EL on kodanike ja teiste jaoks suuresti nähtaval positsioonil.

Föderaalses Euroopa Liidus see ei muutuks. Mõiste 'regionaalpoliitika' tähendab juba piirkondade olemasolu, kes on võimelised oma enda vajadusi märkama, arvestama kulusid ning esitama ka arukaid taotlusi Euroopa Komisjonile. Näiteks võib esineda kahes liikmesriigis kaks väikest linna, mis on omavahel sillaga ühendatud, kuid mille parandamiseks neil endil raha napib. Kuna keskvalitsustelt on suhteliselt raske taolise probleemi jaoks materiaalselt toetus saada,

siis võivad kohalikud ühendused endid mobiliseerida ning antud situatsioon läbi projektikirjutamise lahendada, kasutades selleks juba föderaalset ressursse.

- Kas föderaalne Euroopa lahendaks ka tööpuuduse probleemi?

- Selles küsimuses on raske anda otsust 'jah või ei' vastust. Euroopa föderalism on liikumine, mitte poliitiline partei oma valimisplatvormiga ja vastustega uute töökohtade loomiseks. See jääb poliitiliste parteide ülesandeks.

Kuid tähtis osa Euroopa Komisjoni tööst puudutab loomulikult tööhõivet ja sotsiaalküsimusi. Eesmärgiks on edendada üleeuroopalist sotsiaalset dialoogi, suurendada meeste ja naiste vahelist võrdsust ning tagada rohkem ning paremaid töökohti. 1997. aastal esitles Komisjon 'Euroopa tööhõive strateegia' (EES) mis sai üheks osaks nõ. 'Lissaboni strateegiast' ning mille eesmärk oli EL muutmine enam konkurentsivõimelisemaks suurema

majanduskasvu ning uute ja paremate töökohtade loomise läbi. EES edendab suuremat programmilist kooskõlastust Euroopa tasandil, kuna siiani pole valitsustevaheline meetod ennast piisavalt tõhusalt tõestanud. Föderaalses Euroopa Liidus oleks taoline strateegia eriliselt eelistatud ning edendatud; ning taoliste seadusandlike algatuste julgustamine oleks ka Euroopa Valitsuse üks ülesannetest.

- Kas me võiks nüüd vaadelda hariduse näidet föderaalses Euroopas?

- Igas tavapärases föderaalses riigis on valdkonnad nagu haridus ja kultuur sageli regioonide hallata jäetud ning nende rahastamine toimub tavaliselt keskvalitsuse ressurside kaudu.

Euroopa Liidu näitel on riigiülel tasandil juba oma osakond ('peadirektoraat') mis vastutab haridusvaldkonna eest. Samas ei sekku viimane liikmesriikide hariduspoliitikasse ning hoidub selle negatiivsest mõjutamisest. Tema peamine ülesanne

supranatsionaalsel tasandil on programmide, mis aitavad ühenduse piires erinevatel kogukondadel üksteist paremini tundma õppida, edendamine. Eesmärgiks on seatud Euroopa kultuuripiirkonna arendamine nii keelelises, traditsioonide kui ka kultuurilises mõttes.

See ei muutuks ka juhul, kui EL oleks korraldatud föderaalne liiduna. Taoliste programmide jätkumist julgustatakse igal juhul ka edasi. Üks võimalik muutus oleks aga lähenemine, et igat Euroopa piirkonda ergutatakse edendamaks just taolist haridussüsteemi, mis vastaks tema kultuurilisele mitmekesisusele. Kuid me ei tohi kindlasti unustada asjaolu, et hetkel omavad ainult riiklikud valitsused võimu maksude kogumiseks. Föderaalses Euroopas rahastatakse riigiülest, föderaalset valitsust aga oma tema enda maksusüsteemi kaudu.

- Kuid kui EL oleks föderaalne ühendus, kas see tähendaks siis seda, et Euroopa

kodanikud peaks tasuma kaks korda sama palju makse?

- Loomulikult mitte! Tänapäevane EL eelarve koosneb peamiselt liikmesriiklikest panustest, mis tähendab - iga riigikodaniku juba tasutud maksudest. Iga liikmesriigi vastav makstav summa tuletatakse aga küllaltki keerulise valemi järgi.

Kui aga EL endal oleks võim maksude kogumiseks, tähendaks see seda, et liikmesriikide kodanikud teaksid täpselt, kui palju nad peavad tasuma Euroopa Valitsuse eest ning kui palju läheb nende enda riiklikule valitsustele. Tavainimesele teeks antud süsteem kõik palju selgemaks.

Õigus makse oma enda maksusüsteemi kaudu koguda on üks kõige tähtsamaid elemente riigivõimu defineerimisel. Kui Euroopa Liidul oleks maksustamise voli, võiks teda tõepoolest lugeda juba riigiks, eelkõige siis föderaalseks.

- Kuidas on lood aga tervishoiu ja tarbijakaitsega? Kas see muutuks ka föderaalsetes Euroopa Liidus?

- Isegi kui EL oleks föderaalne ühendus, on küllaltki tõenäoline, et tervishoiu ja tarbijakaitse alast seadusandlust viiakse täide samal viisil nagu praegu. Olles ühiselt Parlamendi ja Nõukogu poolt kokku lepitud, peavad antud valdkonna seadused olema vastu võetud ka liikmesriikide parlamentide poolt. Euroopa Komisjoni ülesandeks on kontrollida, et vastavad seadused ka tegelikult rakendatud saaks. Nii toimib see hetkel, ning miks peakski föderaalne Euroopa tahtma seda muuta?

- Kuidas on lugu keskkonnapoliitikaga?

- Põhimõtteliselt on olukord siin sama, mis tervise- ja tarbijakaitse puhul. Euroopa Komisjon algatab keskkonnavalaseid seaduseelnõusid ning kontrollib seejärel, et need oleks liikmesriikide poolt kenasti rakendatud.

- Me arutasime lühidalt regionaalpoliitikat, tööhõivet, haridust, tarbija- ja keskkonnakaitset, et paremini föderaalset Euroopa mõju tema kodanikele ette kujutada. Kuid mulle näib, nagu ei oleks neil üldsegi palju mõju. Kuidas Te seda kommenteeriksite?

- Valdkonnad, mida sa mainisid, on Euroopa kodanike poolt siiski suurima tähelepanu all. Euroopa Liidu muutumisel föderaalset organiseeritud liiduks ei ole neis mainitud ning neile sarnastes poliitikavaldkondades eriti suuri muutusi ette näha, kuna föderalism on pigem hõivatud küsimusega, millisel demokraatlikul võimutasandil tuleks otsuseid vastu võtta. Tervishoid on üks näide. Uue suure haigla ehitamine on tavaliselt keskvalitsuse või omavalitsuse ülesanne, kuid kontroll ravimite, mida igas EL riigis tarvitatakse, kvaliteedi üle peaks olema Euroopa pädevuses.

Antud valdkonnad, mille üle me juba arutlesime, ei muutuks eriti seetõttu, kuna nad toimivad juba praegu küllaltki lähedaselt

föderalistlike põhimõtete nagu tõhusus, demokraatia ja läbipaistvus järgi. Peale selle on antud valdkonnad need kohad, kus Euroopa Parlamendil on kaasotsustamisõiguslik võim.

Nagu me juba nägime, juhul, kui Euroopa Komisjon esitaks näiteks seaduseelnõu keskkonnapoliitika vallas, peab viimane olema Euroopa Parlamendi ja (keskkonna) Ministrite Nõukogu ühisotsus, kus mõlemas võetakse see vastu enamushääletuse teel. Siiski peab mainima, et kui Euroopa Parlament teostab oma debatte avalikkuse ees ning on seetõttu läbipaistev, peab Ministrite Nõukogu oma istungeid suletud uste taga, olles niiviisi avalikkusele osaliselt suletud.

- Seda küll, aga mil viisil muudaks praegune Euroopa põhiseaduse leping antud olukorda?

- Esiteks eksisteeriks enam poliitikavaldkondi, kus Parlamendi ja Nõukogu omavaheline kaasamine otsustetegemise protsessi oleks kohustuslik. Teiseks konsulteeritaks kodanikuühiskonna esindajatega rohkem neid

puudutavate küsimuste suhtes. Kolmandaks, Euroopa põhiseadus suurendaks Euroopa Parlamendi ja Ministrite Nõukogu läbipaistvust (omavahelise koostöö läbi), kohustades neid enam avalikkuse ees tegutsema ning garanteerima avalikkusele ka ligipääsu nende kahe institutsiooni dokumentatsioonile.

- Milline on see valdkond, kus Euroopa Parlament ei oma hetkel mingit võimu, kuid saaks selle siis, kui EL oleks föderaalne liit?

- Kindlasti välispoliitika, julgeolek ning sisepoliitika. Need on valdkonnad, kus ülim võim on praegu liikmesriikide käes.

Kui EL oleks föderaalne liit, oleks Euroopa Parlamendil kaks koda: praegune Parlament oleks esindajatekoda, mis koondab rahvaesindajaid; ning teine koda, senat, oleks praegune Ministrite Nõukogu, esindades riike. EL välissuhteid puudutavad otsused vajaksid mõlema koja heakskiitu ja toetust.

- Kas praegune Euroopa põhiseaduse lepingu projekt tooks parendist ka välispoliitika valdkonda?

- Väga vähe, kuid samas oleks need muutused märkimisväärsed, eriti arvestades, kui delikaatne antud valdkond on. Euroopa põhiseadus sätestab selle, et osadel vabadust, julgeolekut ja õigust puudutavatel aladel omab Euroopa Parlament kaasotsustamisõigust.

Konkreetseid samme sellel suunal on raske ennustada, kuna sellise valdkonna nagu 'välissuhete' loovutamise nõue Euroopa riikidelt on ja jääb üsnagi tundlikuks teemaks. Enamgi veel, kuni põhiseaduse lepingut pole ratifitseeritud või millegi sarnasega asendatud, jäävad EL välispoliitika suunalised arengud valdavalt valitsustevaheliseks. Siiski on väike samm sel suunal juba tehtud, Euroopa Komisjoni eriosakonna loomisega, mis tegeleb immigratsiooni ja sellega seotud teemadega. Antud uus ning väike osakond omab suurt tähtsust seaduste algatamisel koostöös

liikmesriikidega. See näitab aga edasiminekut sel suunal, et liikmesriigid on lubanud jagada vähemalt seadusloome algatamise pädevust, seda koostöös Euroopa Komisjoniga.

Kuid me ei tohiks unustada ühte kindlalt EL poliitikavaldkonda, kus föderalism juba eksisteerib ning on olnud ka iseäranis edukas - nimelt, rahvusvaheline kaubandus. Näiteks, läbirääkimised Maailma Kaubandusorganisatsiooniga olid korraldatud Komisjoni poolt, kes konsulteeris Ministrite Nõukoguga läbi spetsiaalselt selle jaoks loodud komitee. Nendes, ning üldiselt ka kõikides teistes kaubandusküsimustes, otsustab Nõukogu kvalifitseeritud häälteenamuse teel. EL võimalikku föderalistlikku tulevikku silmas pidades võib antud näidet lugeda igati kordaläinuks.

- Sellega näitega oleks nüüd hea ka täna meie intervjuu lõpetada. Ma tahaks Teid tänada, et leidsite aega meie noorte vaatajate jaoks ning selgitasite, milline

*võiks olla föderaalne Euroopa Liidu mõju
tema kodanike igapäevaelule.*

**Tagasi ENT studios pärast kogutud
materjalide läbitöötamist:**

- Mida sa arvad nüüd föderaalset Euroopa Liidust ja tema mõjust tavakodanikele?
- Ma nõustun täielikult sellega, et kõik, mida meie lugupeetav 'valitsusjuht' täna ütles oli huvitav, kuid pigem kirjeldus föderaalne Euroopa võimalikust mõjust Euroopa poliitikavaldkondadele muutis veidi mu vaateid.
- Mida sa selle all silmas pead?
- Föderaalne Euroopa Liit ei too neisse poliitikavaldkondadesse muutust iseenesest! Tundub, et liidu põhimõtted on iseenesest ilusad ideed; samas kui suurim probleem seisneb nende seaduste keerulises vastu võtmises, kuna nende läbiviimise protsess ei pruugi piisavalt läbipaistev ning demokraatlik

olla. See on see, mis föderaalset Euroopas kindlasti muutub!

- Mind hämmastab, et ainus, mida otsuste tegemise menetlustes muuta tuleks, oleks vaid mõningad pisikesed korrektuurid mõningates tähtsusetutes küsimustes.

- Tähtsusetud küsimused? Mida sa silmas pead 'tähtsusetu' all?

- No hästi, ma mõistan, et liikmesriikidel on väga raske oma iseseisvus ja sõltumatust teistega jagada, kuid miks mitte muuta Ministrite Nõukogu, kes niikuinii ju riike esindab, Euroopa Parlamendi teiseks kojaks, kus ta samuti riike esindaks? Ta võtaks küll teise nime ja ka hääletussüsteem oleks natuke teistsugune, kuid samas ka tõhusam!

- On sul veel mõningaid 'tähtsusetuid' asju mille üle sa mõtiskled?

- Mitte päriselt, aga kui ma mõtlen välispoliitiliste küsimuste üle, siis föderaalset Euroopa Liidu mõju oleks nii veelgi suurem...

- Mis ajaks sa järgmise intervjuu korraldasid?
- See on juba kahe päeva pärast!

KOLMAS OSA

Kujuteldav intervjuu Euroopa Liidu välisministriga

ENT reporter ja operaator lahkuvad stuudiost kohtumaks Euroopa Liidu välisministriga intervjuu tegemiseks...

- See on meie viimane intervjuu föderalismist mõttest ning Euroopa föderalismist meie dokumentaalsarja raames... Kas need kaks esimest intervjuud muutsid kuidagi sinu nägemust Euroopa tulevikust?

- Ma olen ennast alati Euroopa pooldajaks pidanud; kuid nüüd ma mõistan, et see ei ole piisav. Kui ma tõesti tahan Euroopale paremat väljanägemist anda, siis pean ma ise ka selle loomisprotsessis osalema!

- Mida täpselt sa esmalt nõuaks?

- On raske liigitada Euroopa Liidu erinevaid vajadusi. Kuid kuna me teeme täna intervjuud

välisministriga, siis ma ütleks, et ma pooldan Euroopa Liidu mõjuvõimu kasvu rahvusvahelisel areenil. Liitu, millel oleks suutlikkust tegutseda rahvusvahelistes kriisisituatsioonides ning liitu, mis oleks ka tõhus partner Ameerika Ühendriikidele.

Kujuteldav intervjuu Euroopa Liidu välisministriga ...

- Teie ekstsellents, tänan Teid väga, et nõustusite ennast intervjueerida dokumentaalsarja 'Föderaalne Euroopa' raames, mida ENT oma noore vaatajaskonna jaoks valmistab. Ma sooviks Teiega esmalt arutleda küsimuse üle, mis olid need põhjused, miks Euroopa Liit vajab kõrget esindajat ühise välis- ja julgeolekupoliitika jaoks?

- Enne 1990. vastutas Euroopa välissuhete eest Euroopa Komisjoni volinik, kuid vajadus ühise välisministri järele muutus pakilisemaks 1990. aastatel, mil Euroopa Liidu liikmesriigid

olid liialt lõhestatud suutmaks Balkani konfliktis tõhusalt kaasa rääkida.

- Siiski, Euroopa riigid on proovinud kaitse- ja julgeolekupoliitikas koostööd teha alates Euroopa Liidu loomisest. Esimene katse - Euroopa Kaitseühendus - lõppes läbikukkumisega, kuna Prantsusmaa Rahvuskogu ei suutnud viimast ratifitseerida, samas kui kõikide teiste riikide valitsused seda tegid. Samal aastal loodi ka organisatsioon, Lääne-Euroopa Liit, mille eesmärgiks oli kaitse- ja julgeolekualane koostöö. Kuid kuna viimane oli julgeolekut ja kaitsekoostööd puudutavates küsimustes suhteliselt nõrga toimega, siis tema tegevus aastal 2000 sisuliselt ka peatati.

- Kommunismi kokkuvarisemine Ida-Euroopas 1980ndate aastate lõpupoole ning sellele järgnev endise Jugoslaavia verine konflikt 90ndate alguses suurendas Euroopa Liidu liikmesriikide seas vajadust ühise ja tugeva Euroopa välispoliitika järele. Viimane oli ka

Amsterdami lepingu (1997) üks tähtsamaid sisulisi aspekte, sisaldades vastava ametikoha sisseseadmise tingimust, mis vastutaks Euroopa tasandi välispoliitika koordineerimise eest. Antud isikut kutsutakse 'ühise välis- ja julgeolekupoliitika kõrgeks esindajaks' (*High Representative*). Oli selge, et juhul, kui Euroopa Liit tahaks omada suuremat rolli rahvusvahelistes küsimustes, on tal vaja eeskõnelejat kes oleks liikmesriikide poolt ühiselt volitatud Euroopa nimel rääkima, ning kellel oleks ka kodanike poolne mandaat. Kõrge esindaja ametikoht oli mõeldud kehtima paralleelselt ka Euroopa välissuhete voliniku ametikohaga.

Ühise välis- ja julgeolekupoliitika esindaja ametipositsioon loodi vajadusega esindamiseks Euroopa Liitu erinevates kriisisituatsioonides (nagu nt. Makedoonias). Antud näited kinnitasid, et Euroopa on selleks suutlik ning et viimane peab omama suuremat tähtsust välispoliitikas. Selle tulemusena muutus ühise välis- ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ametikoht iga leppega pärast

Amsterdami lepingut (1997) üha enam konkreetsemaks, ning antud protsessi kulg kulmineerus Euroopa põhiseaduse lepinguga (2004), mis tegi ettepaneku asendamaks kõrge esindaja tööpost välisministri ametikohaga, kes oleks ühtlasi Euroopa Komisjoni asepresident.

- Milline on ühise välis- ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ning Euroopa välisministri tööülesannete erinevus?

- Ülesannete erinevus ei olegi niivõrd märkimisväärne, kuid Euroopa välisministri ametipositsioon, olles samaaegselt Euroopa Komisjoni president, määrab tulevikus kindlasti Komisjoni mõjuvõimu ulatuse Euroopa välispoliitilistes küsimustes.

Nii 'kõrge esindaja' kui ka Euroopa välisminister alluvad liikmesriikide otsustele. Selleks, et välisminister saaks erinevates küsimustes volitusi omada, peavad liikmesriigid nendes ühehäälselt nõustuma. Tegelikult tähendab see seda, et EL

liikmesriikide (Prantsusmaa, Suurbritannia, Itaalia, jne.) välisministrid kogunevad iga kuu, mõnikord isegi tihedamalt, arutamaks konkreetseid poliitikavaldkondi, mida kõrge esindaja peaks Euroopa Liidu nimel teostama. Kuid need otsused peavad olema langetatud üksmeelse arvamuse alusel, mis omakorda tähendab seda, et kõrge esindaja üheks ülesandeks on ka konsensuse otsimine. Teiste sõnadega: kui pole üksmeelt, pole otsust, pole ka tegevust!

- Kahjuks erinevad liikmesriikide vaated üsnagi suuresti ning sageli ei leita ka ühist keelt. Siiski ei leia põhiseaduse lepingu mustandis mingit viidet hääletussüsteemi muutmisele välisministrite Nõukogus. Viimane säilitab ühehäälsuse põhimõtte, mis tähendab, et välisministrid ei ole mitte ainult sõltuvad liikmesriikide tahtest, vaid et ka tõhusate otsuste vastuvõtmine jääb edasi raskendatuks.

- Antud küsimus on küllaltki delikaatne. Ühest küljest on ühehäälsuse põhimõte õigustatud

ajalooliste põhjuste tõttu. Lisaks kostub ka teisi hääli, mis väidavad, et ei maksa ohverdada erinevate liikmesriikide arvamust alati kindla ja ühehäälse otsuse tegemisele.

Vaadeldes asja aga praktilisemast küljest, on peamiseks takistuseks hetkel Ministrite Nõukogu suurus. Ajal, mil Amsterdami leping loodi ning idee Euroopa välispoliitika esindajast hakkas kooruma, oli Euroopa Liidus vaid 15 riiki. Konsensuse leidmine 15. välisministriga oli veel võimalik. Kuid alates sellest ajast on EL laienenud esmalt 25. ning varsti ka 27. liikmeliseks organisatsiooniks. Kuigi konsensuse leidmine nii suure hulgaga pole võimatu, nõuab see siiski suurt ajakulu ja vaeva läbirääkimiste korraldamisel liikmesriikide vahel. Seeläbi võib aeglustuda aga Euroopa reaktsioon pakilistele rahvusvahelistele kriisidele reageerimisel ning muuta EL välispoliitika kohati nii ebatõhusaks kui ka mõjutuks.

Enamgi veel, üksmeele leidmist niivõrd paljude riiklike valitsuste vahel võib lugeda

raskendatuks ka seetõttu, et pea iga liikmesriigil on oma regionaalne välispoliitika.

- Mida Te täpselt silmas peate?

- Näiteks konflikt Valgevenes puudutaks tihedalt Balti riikide valitsusi. Kui samal ajal leiaks aset aga teine konflikt nt. Ida-Timoris, mis peamiselt on Portugali valitsuse huvifääris, kuid mitte niivõrd Balti riikide, siis EL tegevus mõlema konfliktipiirkonna suunal nõuaks iga juhul Nõukogu ühehäälselt otsust. See võib kulutada aga palju aega ning energiat liikmesriikide omavaheliste läbirääkimiste korraldamisel, ning nõnda võib tähtsa ning kiire otsuse vastuvõtt hilineda. Tegelikusest lähtudes võivad inimesed konfliktsetes riikides seeläbi enam kannatada, oodates, kuni Euroopa oma otsuses selgusele jõuab.

Esitatud ettepanek, asendamaks ühise välis- ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja EL välisministriks väljendaks selgemalt antud isiku ametivolitusi. Hoolimata kõigest jääb ühehäälsuse nõue riiklike valitsuste vahel

problemaatiliseks. Enamushääletusel vastu võetud otsused oleks aga tunduvalt tõhusamad ning suurendaks Euroopa võimekust rahvusvahelistes kriisipiirkondades.

- Kas välisministri ametikoht tooks Euroopa lähemale föderaalset riigikorraga liidule?

- Euroopa Liit on oma olemuselt tegelikult juba konföderatsioon. Välisministri omamine oleks tema puhul nõ. metafooriks või sümboliks, kuid see ei tähendaks sugugi, nagu oleks Euroopa Liit lähemal riigiks muutumisele. Isegi mitte föderaalset. See tähendaks pigem, et Euroopa tasandil oleks liikmesriikide valitsuste poolt volitatud isik, kes vastutaks ja viiks täide Euroopa üldist välispoliitikat. See eeldab seda, et kui Ühendriigid, Venemaa või Hiina tahaks arutada mõnda kindlalt rahvusvahelise poliitika küsimust, oleks neil esialgu tegemist ühe konkreetse inimesega, kellele oma muresid väljendada. Parafraseerides USA endise välisministri Kissingeri kuulsat lauset

"Kellele peaks ma helistama, kui ma tahan Euroopaga aru pidada?", on nüüd, EL välisministri näol, olemas keegi, kes selle kõne ka vastu võtaks.

Kui vaadelda Euroopa välisministri ametikoha olemasolu kui esimest sammu föderaalset Euroopa suunal, siis tuleb arvestada ka teisi teemasse puutuvaid küsimusi. Näiteks oleks välisminister samuti Euroopa Komisjoni asepresident, kuid silmas tuleb pidada ka seda, et Euroopa Komisjon ei ole ka ehtne Euroopa valitsus; valitsus, nagu meie oleme harjunud seda ette kujutama. Minister ilma valitsuseta ei saa iseenesest muuta Euroopa Liitu föderaalseteks riigiks.

- Kui EL oleks tõeline föderaalne ühendus, siis millist rolli mängiks liikmesriikide välisministrid ühenduse raames?

- Kui EL oleks föderaalne ühendus, siis omaksid liikmesriigid kõigest hoolimata edasi ka oma välisministreid. Viimased oleksid Euroopa föderatsiooni moodustavate erinevate osade, ehk liikmesriikide

välisministrid. Erinevus seisneks aga antud isikute volituste ja pädevuste osalises kitsendamises, kuna neid saatnud lähteriigid on osa oma võimust juba Euroopa välisministri institutsioonile delegeerinud. Viimane eeldab teiste seas aga ka seadusandluse loomist, mis määraks täpselt ära ja eristaks liikmesriikide välisministrite ning Euroopa välisministri võimu, ülesannete ja kohustuste erinevused.

- Kas Euroopa välisminister omaks Euroopa esindajana kohta ka Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Julgeoleku Nõukogus?

- Juhul, kui EL tahab maailmale anda selge nägemuse küsimustes, mis puudutavad rahvusvahelisi välispoliitilisi küsimusi, siis peab Euroopa välisminister omama ka püsivat liikmestaatust ÜRO Julgeoleku Nõukogus.

Antud olukord on mõnevõrra keeruline. ÜRO Julgeoleku Nõukogul on 15 liiget, kellest 5 on alalised vetoõigusega liikmed ning 10 roteeruva liikmestaatusega riiki. Valimissüsteem Julgeoleku Nõukogus on majoritaarne ehk otsustatakse enamus-

hääletuse teel (9 häält 15-st). Põhiprobleem seisneb aga siinkohal selles, et Euroopa riigid on esindatud nii alaliste liikmete, kui ka mittealaliste liikmete hulgas.

- Julgeoleku Nõukogu viis alalist liiget Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis on: Hiina, Prantsusmaa, Suurbritannia, Vene Föderatsioon (Nõukogude Liidu ametlik järglane) ning Ameerika Ühendriigid; Saksamaa püüab samuti saada alaliseks liikmeks. Kaks praegustest Julgeoleku Nõukogu alalistest liikmetest - Prantsusmaa ja Suurbritannia - on samuti ka EL liikmesriigid.

- Olgu konföderatsiooniga täna nagu ta on, pole Euroopa Liit siiski veel föderatsioon. Seega ei ole Euroopa välisministril praegu võimalik saada liikmestaatus ÜRO Julgeoleku Nõukogus Euroopa esindajana.

Föderaalse liiduna on EL määratletud juriidilise õigussubjektina. Seega oleks rumal, kui maailma riike esindavas rahvusvahelises organisatsioonis nagu ÜRO esindaks Euroopat

riigiministrid, mitte aga Euroopa välisminister. Antud asjaoludel tõttu oleks Euroopa riiklikud valitsused sunnitud kohandama ka ühe ühise seisukoha rahvusvahelistes vaidlusküsimustes.

- Siin tuleb aga jälle rahvuslike valitsuste ühehäälse otsuste tegemise probleem päevakorraale.

- Tuues näiteks Iraagi temaatika, siis seaduslikuks sõjalise interventsiooni läbiviimiseks oleks sel puhul vajalik olnud Julgeoleku Nõukogu viie alalise liikme üksmeelne nõusolek. Meie kujuteldavas näites, kus EL on föderaalne riik, peaks Euroopa esindaja ÜRO Julgeoleku Nõukogus esmalt nõustuma Liidu rahvuslike valitsuste seisukohtadega. Enne New Yorki Julgeoleku Nõukogu kohtumisele minekut peab Euroopa välisminister kohtuma pea 30. Euroopa valitsusesindajaga, leppimaks kokku ühises positsioonis, kas nt. sekkumine Iraagis on vajalik või mitte. Kujutage ette, kui palju aega see võtaks! Kuid kui kasutatakse enamushääletust, oleks olukord natuke teine.

Esmalt võtaks otsusele jõudmine vähem aega ning samuti võimaldaks see Euroopa Liidu välisministritel sõlmida ühine ning õigeaegne otsus küsimuses, kas Iraagi interventsiooni toetada või mitte.

- Näib, et Euroopa välispoliitika edu sõltub suuresti Euroopa liikmesriikide tahtest Euroopa Liiduga silmitsiseisvate väljakutsete vastuvõtmises ning läbi ühise koostöö ka neile vastu hakkamises. Loomulikult võivad riigid tegutseda ka üksi, kuid globaalseid väljakutseid on parem läbi ühise koostöö lahendada.

- Jah, tõepoolest. Väljakutsed nagu immigratsioon, etnilised konfliktid, kliimamuutus, üleilmastumise tagajärjed ning terroristlike võrgustike kasvav mõju on tõhusamalt lahendatavad riikidevahelise koostööna. Tänapäeval leiab aset üha vähem juhtumeid, kus inimesed traditsioonilise riikidevahelise sõjategevuse tõttu surevad. Enamus tänapäevastest konfliktidest johtub kas poliitilise režiimi kokkuvarisemise tõttu

või siis mitteriiklike elementide, nagu näiteks terroristlike organisatsioonide ning organiseeritud kuritegevuse kaudu.

Hästi organiseeritud süsteem, mis tegutseb erinevate horisontaalsete kihtide kaudu ning kus valitseb selge ülesannete jaotus antud kihtide vahel, toimides läbi kindla ja usaldusväärse võrgustiku, võib etendada tähtsat osa eelmainitud probleemide lahendamisel.

- *Paremaks arusaamiseks palun ma Teil võtta näiteks endise Jugoslaavia juhtum. Kuidas oleks Euroopa võinud käituda, kui tal oleks tol ajal olnud välisminister?*

- See on küsimus, mis sunnib mind küll spekuldeerima, kuid kuna me tegutseme nõ. kujuteldava mõtteharjutuse raames... . Ma arvan, et antud olukorda võinuks teisiti käsitleda.

Kuigi Euroopa riigid olid üsnagi erinevatel arusaamadel Jugoslaavia konflikti käsitlemises, etendas siiski pingete maandamisel olulist rolli Euroopa ühise välis-

ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja. Viimasel õnnestus leida rahumeelne lahendus, või vähemalt kokkulepe, millega kõik osapooled leppisid. Antud juhtum tõestas ka seda, et isegi kui Euroopa Liidul puudub oma sõjavägi, võib tema mõjuvõim konfliktipiirkonnas siiski vägagi suur olla. Kahjuks peab aga tõdema, et taoline lahendus, kus on küll õige inimene õigel ametikohal, kuid ilma piisava toetuseta, pole ka just kõige parem lahendus. See on põhjus, miks teatud sõjaväekontingent, n-ö. 'Euroopa armee' oleks kriisisituatsioonide korral vajalik vastavatesse piirkondadesse lähetamiseks.

- Jäädes endise Jugoslaavia näite juurde edasi, siis kuidas oleks antud konflikt võinud areneda, kui EL oleks olnud föderaalne ühendus?

- Esmalt peab mainima, et taoline konflikt juhtuks Euroopa Liidu siseselt tunduvalt väiksema tõenäosusega. Kuna sõja vältimine oli üks neist peapõhjustest, miks Euroopa Liit üldse loodi!

On palju põhjendusi, miks Euroopa Liidu piiride siseselt taoliste konfliktide tõenäosus väiksem oleks. Keskendudes vaid ühele neist: esiteks, Euroopa Liit sai alguse kui kontrollmehhanism sõjatööstuse üle, luues nii kõrgema võimuorgani teras- ja söetööstuse üle. Tänapäeval areneb EL kultuurilise ühenduse poole, või paremini väljendudes, multikultuurse ühiskonna suunal. Selles suhtes toetatakse paljusid üleeuroopalisi programme, mis edendavad indiviidide kultuuridevahelist suhtlust ning üksteise tundmaõppimist, avastamaks Euroopa kultuurilist mitmekesisust ning selle rikkust. Lisaks on kõik Euroopa Liidu liikmed juurdunud ja kindlaks kujunenud demokraatiatega riigid, mis eeldab, et nad jagavad samu väärtusi ning mis omakorda aitab neil omavahelist sõda vältida. Euroopa institutsioonid loodi riikide huve silmas pidades, võimaldamaks neil omavahel edukamalt töötada ning samas ka omavahelisi eriarvamusi paremini lahendada. Selle eesmärgi täitmiseks loodi ka Euroopa Kohus; kelle ülesanne on sarnane Ühendriikide

föderaalkohtu omale, nimelt piirata osariikide sõltumatust.

- Kas Te saaksite korraks selgitada, mil moel piirab Euroopa Kohus liikmesriikide iseseisvust või sõltumatust.

- Konkreetne näide Euroopa Kohtu võimest Euroopa liikmesriikide suveräänsuse piiramisel oleks järgmine: kui Euroopa Komisjon loob mõne seaduseelnõu kavandi, näiteks jäätmekäitlusest keskkonnapoliitika raames, ning seejärel seda vastu võttes nii Euroopa Parlamendi kui ka Ministrite Nõukogu poolt, muutub antud eelnõu EL seaduseks (mida kutsutakse 'direktiiviks'). Kõik Euroopa Liidu liikmesriigid peavad seejärel antud seaduse kindla aja jooksul ka kodustes parlamentides vastu võtma. Kui selle vastuvõtmine aga osades riikides takerdub, siis on Euroopa Komisjonil õigus (pärast mõningaid meeldetuletusi kohustuste täitmise vallas) antud riik Euroopa Kohtu ette tuua.

- Milline näeks Teie silmis välja föderaalne Euroopa Liit?

- Ülevaatlilikult sõnastades, kui Euroopa Liit oleks föderaalne ühendus, oleks tal ilmtingimata ka valitsus. Selle ülesande võtaks enda kanda Euroopa Komisjon, kellel oleks ka õigus seaduseelnõude algatamiseks kõikide põhiseaduses sätestatud valdkondade piires; ühendusel oleks kahekojaline parlament, mis koosneks praegusest parlamendist ja Ministrite Nõukogust ning kus otsuseid võetaks vastu enamushääletuse teel, kindlustades seeläbi otsustegemise tõhususe. Arutluse all olevate eelnõude arutelud toimuks läbipaistvalt, olles avatud kõikidele Euroopa kodanikele. Euroopa Kohus, mis juba praegu toimib föderaalse riigi kohtuna, otsustaks ka kodanike poolt otse Euroopa kohtu ette toodud kaebuste üle.

Käesoleval ajastul on oht ja võimalus, et Euroopa kodanikud üksteist omavahelistes sõdades tapaks ja hävitaks, üsnagi väike, kui isegi mitte olematu. Kaasaegsed ähvardused on isegi ohtlikumad kui traditsioonilised sõjad, ning see on ka valdkond, kus föderalism saaks

etendada suuremat ja tähtsamat rolli: piirates liikmesriikide suveräänsust, s.o. vabadust üksinda tegutsemiseks, ning delegeerides nende võimu supranatsionaalsele, ehk riigiülesele tasandile, suurendaks Euroopa Liit nõnda oma tugevust tänapäeva ohtudega toime tulemiseks.

- Millised on täpselt need sisemised ja välised väljakutsed ning ohud, millega Euroopa Liidul tuleb silmitsi seista ning mille vastu saaks paremini võidelda, kui ta oleks organiseeritud föderaalse liiduna?

- Euroopa Liit on oma olemuselt keeruline masinavärk. Isegi püüd eristada ning loendada erinevaid sisemisi ja väliseid väljakutseid on väljakutse juba iseenesest!

Mõned väljakutsed, millega Euroopa Liitu täna silmitsi seisab, oleks: majanduslik ebastabiilsus, töötus, immigratsioon, sallimatus... . Mõningad välised väljakutsed, millega Euroopa rahvusriigid üksinda ei suudaks võidelda, oleks: kasvav ähvardus mitteriiklikelt 'organisatsioonidelt' või

rühmitustelt, nagu näiteks terroristlikud võrgustikud, relvade kiire levik, kliimamuutus...

Euroopa Liidul on küll suutlikkus antud probleemide käsitlemiseks ning isegi lahendamiseks, kuid tal puudub võim selle läbiviimiseks. Seevastu Euroopa Liidul, olles organiseeritud föderaalne liiduna, oleks aga tunduvalt rohkem jõudu antud probleemide demokraatlikul lahendamisel.

- Teie ekstsellents, ma tänan Teid väga selle huvitava pilguheidu eest Euroopa välisasjadesse! Täname Teid väga Teie nägemusliku mõtteharjutuse eest!

Teel tagasi Euroopa Noorte Televisiooni stuudiosse:

- Ma ei suuda uskuda, et me olemegi nüüd oma dokumentaalsarjaga ühel pool.

- Millal on antud materjal valmis meie noorte vaatajate ette jõudma?

- Ühe kuu jooksul. See tähendab, meil on täpselt üks kuu aega selle kallal töötamiseks ning ENT eetrisse laskmiseks.
- Miks sa aga üleüldse tahtsid antud dokumentaalsarja Euroopa föderalismist teha? See oli küll iseäranis huvitav, kuid miks mitte teha dokumentaalsari näiteks Euroopa rahvusriikide ühendusest?
- Esmalt seetõttu, kuna Euroopa Liit on niivõrd keeruline üksus, et antud ühendusest kas või isegi ühe detaili uurimise või vaatlemise puhul ei ole võimalik teisi koostisosi ignoreerida; sel juhul peab seda analüüsima lihtsalt teise vaatenurga alt. Ning teiseks, miks mitte keskenduda Euroopa Liidu poliitilisele projektile, mis areneb ju kiiremini kui tema majanduslik külg?
- Niisiis tuli algatus antud teema käsitlemiseks täielikult sinu poolt?
- Seda küll, algatusvõime tuli minult, kuid seejärel arutasin ma seda teiste ENT osakondadega; ning ka nemad arvasid, et see

on hea mõte. Ning siin me nüüd oleme, lähenemas oma eesmärgile.

- Mis pani sind aga arvama, et Euroopa noored on antud teemast üldse huvitatud?

- Kuigi enamikel Euroopa noortel on palju teisi tegevusvaldkondi, millega nad peale kooli tegelevad, ning enese poliitikaga sidumine ei pruugi olla just kõige tähtsam osa nende eesmärkidest; leian ma siiski, et kui sellist valdkonda nagu poliitika esitleda neile tema tavalises vormis, s.o. keerulise vormi ja lähenemise läbi, paneks see paljud inimesed antud teemat ignoreerima ning tegelema teiste valdkondadega, mis tunduvad enam sõbralikumad.

- Kui palju sa antud intervjuudest õppisid?

- Rohkem kui ma arvatagi oskan! Ning kas tead mis? Ma sooviks, et me saaks seda kõike uuesti otsast alustada.

- Mina samuti. Kuid sa pead siiski nõustuma, et see oli ikka paras jagu tööd.

- Ning kuidas on lood sinuga? Mis sa arvad, kui palju sina õppisid nendest läbiviidud intervjuudest?

- Palju! Osa, mida ma enim nautisin, oli fantaasiat ja kujutlusvõimet nõudev mõtteharjutus. Lihtsalt võtta hetk aega ja proovida kujutleda... . Milline näeb välja Euroopa sinu ettekujutlustes?

- Euroopa, nagu ma seda endale ette kujutan? Ma unistan tugevast Euroopast, mis põhineb sallivusel ning kultuurilisel mitmekesisusel, mis tegutseb austuses vanema generatsiooni suhtes ning mis muretseb ka tulevaste põlvkondade pärast; Euroopast, mis armastab oma noorsugu!

Järelsõna

Florina-Laura Neculai on valinud väga originaalse tee lähenemaks noorele põlvkonnale ning selgitamaks neile Euroopa föderalismis tähtsust ja tähendust. Tema intervjuud lisavad antud teemale, mis mõnikord võib olla liiga õpetlik või igav, piisavat võtkest: teemale, mis selgitab Euroopa Liidu minevikku, olevikku ja tulevikku. Juba kaua on valitsenud vajadus lihtsa, täpse ja elava kirjelduse järele, mis selgitaks arusaadavalt EL sisest kulgu föderatiivsuse suunal. Siinkohal on kasulik meenutada föderaalsete ühenduste põhi-väärtusi, põhimõtteid ning kogemusi. Föderalismis tõelise olemuse ja põhimõtete eiramine ja tähelepanuta jätmise on märkimisväärne, iseäranis tsentraalse traditsiooniga riikide hulgas. Eriti näitasid seda hiljutised debad Euroopa põhiseaduse ratifitseerimise üle Hollandis: üks peamisi argumente oli, et põhiseaduslik leping ohustab hollandlaste, kui rahvuse olemasolu.

Vastupidi, föderaalne liit mitte ainult ei säilitaks ja kindlustaks, vaid ka soosiks oma liikmesriikide identiteedi ning autonoomia säilitamist. Parim tõend sellele on Šveitsi näide, kes on säilitanud kantonite autonoomia mitmete sajandite jooksul. Nagu intervjuud näitavad, on üheks peamiseks föderaalseks põhimõtteks otsustetegemises osalemise ning autonoomia vaheline tasakaal, kehtides ka liidu ja tema liikmesriikide vahel.

Mul on kaks mõtet, mida ma tahaks F.-L. Neculai esitlusele lisada. Esimene neist puudutab ühelt poolt kultuuri ja föderalismi vahelist sidet ning teisalt Euroopa aluspõhimõtteid ning väärtusi. Teine mõte seondub tulevikuarengute ettenägemisel seoses kõrgtehnoloogia kasutuselevõtuga. Vastupidiselt rahvuste või kogukondade loomisele minevikus, mis rajanes võimul, põhineb Euroopa Föderatsioon iseseisvate riikide vabal ning vabatahtlikult liidul. See kätkeb endas kõikide indiviidide ning ka

väärtuste nagu vabadus, demokraatia ning inimõigused tunnustamist. Teine tähtis element Euroopa föderatsiooni rajamisel on Euroopa ühine ja mitmekesine kultuur. Mitmekesisus, mis põhineb ühisel ajalool ning ühistel väärtustel, vastab ka föderalismi olemusele ning vaimule. Ei ole üllatav, et ka Euroopa põhiseadus väljendas seda vajadust, kohandades liidu juhtlauseks “ühinenud mitmekesisuses”. Seda peegeldab ka Šveitsi deviis “union dans la diversité”. Mainimata moodust, mil moel liit oma võimu rakendab, kohandas põhiseadus föderalismi üldise põhimõtte, mis on artiklis IV-1 ära märgitud ka ühena EL põhisümbolitest.

Oluline on veel meelde tuletada, et Denis de Rougemont lisas föderalismi põhimõtete ning väärtuste määratlemisele kaks tähtsat mõõdet: esmalt subsidiaarsuse, ehk lähimus-põhimõtte, ning Euroopa föderatsiooni siseste piirkondade idee. Euroopa Liidu tulevikku silmas pidades on oluline rõhutada, et föderatiivne lähenemine on tänu

oma paindlikule ja loovale olemusele täielikult vastavuses arvutite massilise tarvitamise ning kommunikatsiooniviiside erinevate võimaluste kasutamise edendamisel, mis on meile võimalikuks saanud tänu erakordse tehnoloogilise revolutsioonil läbi. Tänu antud revolutsioonile on saanud võimalikuks erinevalt organiseeritud, kuid samavõrra arenenud sootsiumite keerulist igapäevaelu edukalt hallata. Põhinedes erinevatel kihtidel hõlmab Euroopa integratsioon alates väiksematest üksustest nii kohalikke omavalitsusi, kui ka suuremaid ja keerulisemaid üksusi, nagu maakondi ja riike. Viimane kulmineerub omakorda omavahelises suhtlemises föderaalsete raamistiku kaudu. Seega omas Denis de Rougemont juba varajastel 1980ndatel ettekujutlust, et föderalism põhineb kompleksel süsteemil, kaasates eri piirkondi ning arvuteid.

Tänapäeval on selge, et internet ja teised

moodused kommunikatsiooniks mõjutavad, ning ka jätkavad meie demokraatlike ja föderaalsete süsteemide mõjutamist. Tõepoolest näib, et üha enam noori inimesi kaldub informatsiooni otsimisel pigem interneti poole, kui loeb ajalehti. Internet ja televisioon omavad arvatavasti märkimisväärt ja kasvavat mõju meie ühiskondadele ning viisile, kuidas nad tulevikus toimivad.

Erinevatel põhjustel on hetke ning ka tuleviku üks enim tähtsamaid vajadusi korralik haridus. Nii peaks näiteks ajalugu, geograafiat ning keskkonnateadusi õpetama laiemas Euroopa kontekstis. Kodanikuõpetust peaks õpetama alates algkoolidest kuni ülikoolideni välja. On selge, et tänapäeval on Euroopa Liidu üks peamisi tegevusvaldkondi kontaktide arendamine ning dialoogide edendamine kodanike ja nende poolt loodud ühingute vahel. Samal ajal rakendatakse ka algkoolides üha uusi meetodeid tutvustamiseks ning

populariseerimaks teadust ja seeläbi ka teaduslikku mõttekäiku. Kaks Nobeli füüsikapreemia laureaati, L. Lederman ja G. Charpak löid uue lähenemisviisi teadusele, seda läbi eksperimentide kasutamise. Sel viisil saavad lapsed õppida hüpoteeside sõnastamist ning nende testimist ja tõestamist. Nõnda arendavad lapsed grupitöö tunnetust, argumentidel ning faktidel põhineva kollektiivse mõttevahetuse olulisust ja dialoogi pidamise tähtsust. See meetod pole mitte ainult tõeline revolutsioon traditsioonilise hariduse valdkonnas, vaid õpetab ka omakorda noortele demokraatiat, mis rajaneb vastastikkusel tunnustamisel ja üksteise austamisel. On lootus, et mainitud lähenemine aitab koolis vägivalda ja konflikte vähendada ning sealt tulenevalt võib loota nende kahanemist ka ühiskonnas. Viimane on eriliselt tähtis aga paljudele etnilistele, religioossetele ja keelelistele kogukondadele, mis iseloomustab Euroopa erinevaid sootsiumeid.

Mulle näib, et haridus, koos väärtuste ja põhimõtetega, on Euroopale uue föderalistliku süsteemi otsingu algus. Ma olen veendunud, et Florina-Laura Neculai järgmine raamat keskendubki neile küsimustele, mis on föderaalset Euroopa tuleviku jaoks esmase tähenduse ning peamise olulisusega.

Prof. Dusan Sidjanski

TAGASISIDE VORM

Kui sa oled antu raamatu sisuga tutvunud, ning kui sul on mõningaid positiivseid ja/või negatiivseid kommentaare, küsimusi või ettepanekuid käesoleva raamatu ja selle sisu kohta, mis saaksid parandatud ja täiendatud teise väljaande loomisel abiks olla, siis palun saata igasugune tagasiside elektronposti aadressile

bookonfederalism@yahoo.com

Antud väljaanne on tasuta allalaetav ja samuti paljudesse teistesse erinevatesse keeltesse tõlgitult saadaval ka Euroopa Föderalistide Liidu koduleheküljel, aadressil

www.federaleurope.org

Heameelega Teie tagasisidet oodates!

Florina-Laura NECULAI